

1890. május. 161. sz. 1890. május.

BUDAPESTI SZEMLE

A M. Tud. Akadémia megbízásából szerkeszti

GYULAI PÁL.

TARTALOM:

A Kalevala. (I.) — Vikár Bélától.
Beust és Andrassy. 1870- és 1871-ben (II). Kónyi Manótlól.
Az értékelésméletről és újabb állásáról. — Földes Bélától.
Az etnikai determinizmus elmélete. (III). Pauer Imrétől.
A régi Magyarország utolsó éveiben. Regény. (II). — Pálffy Alberttől.
Költmények. Serdülő leány albuma. — Szász Károlytól. — A tükör. — Scott Walter után, angolból. — János Gusztávtól.

Egy új könyv Széchenyi Istvánról. — x.
Értesítő. Monumenta Comitialis Regni Transsylvaniae. — d. — Csengey G.: A vadenban. — g. — Nyílt levelek a szerkesztőhöz. — I. Grünwald Bélától. — II. Dr. Salgó Jakabtól.

Megjelen évenként 12-szer 10 ívnyi havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, fél évre 6 frt.

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest.

VÉGHLESI
VERA-FORRÁS.

Hazánk legtisztább, legolcsóbb és legjobb szén-savdús, égvényes savanyuvize.
VEGHLES-SZALATNÁ-n (Zólyom-m.)
Mindig friss töltésben kapható a budapesti főraktárban:
Erzsébet-körút 56-ik szám alatt.
Telephon-összeköttetés.
Mos raktár a vidéken.

Pótlékul
szolgálnak 4183

Szalmakalapok

helyett a
chevalier-kalapok,
45 gramm,

mint könnyű, puha
kalapok minden szalmakalaptól előnyben részesítendők;
rendkívül szíves nevezik őket és formájuk is mindenki-
nek jól áll. E kalapok fekete, barna, drap, sötétzöld, világos bíborszínben és világos szürkésben (fő színekben) vannak. Áruk

csak 3 frt 350.

Szallitja

Pichler Antal

cs. és kir.

udv. kalapgyáros

Grätz,

Steierország.

Szállítás postautóval mellett!
Csomagolás ingyen. Fejnyág (körület) centiméterben kértetik.

Szt.-Margitszigeti gyógyfürdő Budapest.

Fürdő, menetszékkel együtt váltva és fürdő-bérlettel mérsékelt ár. A szigetén lakó fürdővendégek a fürdő- és menetszékkel együttbérlettel. Fürdő-idény tartama május 1-től október 1-ig. Lakások megrendelése a szigeten a felügyelőségi irodában.

4199

Szt.-Margitszigeti gyógyfürdő felügyelősége Budapest.

Kárpitos butorok
Asztalos butorok

nagy választékban, minden alakban, ezekhez a legújabb szövetek Haas Fülöp és Fiai cégtől.
hálószobák, ebédlőszobák minden stílusban készítenek. Terom és műterem Ferenciek-bazára, I. em. a bazárban. 4187
Mély tisztelettel
Karner József, kárpitos-mester.

Poloskák, svábbogarak

csótánybogarak, molyok,
hangyák, bolhák, legyek

stb.-ket biztosan és gyökeresen kiirtja csak az én minden

rovarirtó porom

dobozokban 1 frtjával kisebb 30 krjával. Azonkívül ajánlom különlegességeimet, n. m. sváb- és csótánybogár-irtó-por dobozokban 1 frtjával, kisebb 55 krjával; moly- és hangyá-irtó-por dobozokban 1 frtjával, kisebb 55 kr. és 30 kr. Elpusztíthatatlan mezei-futatók, melyek segítségével a rovar, moly vagy oroszbogár egyformán szétosztható és a legkisebb hasadékokba beléphet. Egy darab ára 40 kr. Poloska-irtó-szusz butorok számára. Egy nagy üveg 50 kr., egy kis üveg 30 kr. Felhívhatatlan hatású poloska-irtó-szusz, falat számára. Festésnél, meszelésnél vagy falak mészolásánál a festékbe, mészbe vagy vakolatba keverésbe alkalmas. Egy pintes üveg elegendő egy közepes méretű szobrára. Ár 1 frt. — Cs. és kir. szab. a maga nemében egyetlen hatáson

patkány- és egér-irtó-szer!!!

(Nem mérgei! Csak rágó állatoknak halálos.)

Egy bádog-doboz ára 1 frt, 6 doboz 5 frt o. é.

Videki megrendelések 1 frt-on alól nem eszközölhetnek. Nagyban verők jutányos árakban részesülnek. Az összes fennevezett gyártmányaim megfellelő magyar és német használati utasítással el vannak látva. — Valódi minőségben nagy és kisebb mennyiségben kaphatók:

REISS B. Budapest, VII. király-utca 47., sz. I. em.
hova minden írásbeli megrendelés intézendő.
Főraktárak Budapest: Szilber Antal, veje, VII. király-utca és király-körút sarkán, b. Orczy-féle házban; Thauer József, V. nagykörút-utca 12. szám; Takáts Lajos, IV. Hatvani-utca 19. sz.; Gaizler Béla, I. vár, tárnok-utca 6. sz.; Weninger M., II. fő-utca 28. sz., és Magyarországon a legtöbb fűszerkereskedésben.
Tessék csak REISS B.-féle gyártmányt kérni!!

A KI NEM TUDJA,

hogy a sok hirdett gyógyszer közül melyik felel meg leginkább betegségnek, az kérje azonnal levelező-lapon Richter kiadott intézetétől Lipcsében, a képekkel ellátott "A Betegbarát" című könyvecskét. A hozzá nyomatott hálalratok bizonyítják, hogy a művecskében foglalt jó tanácsok követése által nem csak ezren-meg-ezren elkerülték a haszonlatlan pénzkiadást, hanem még a vágyva-vágyott gyógyulást is hamar megtalálták. A könyv ingyen küldetik meg.

TERMÉSZETES

BILINI SAVANYUVIZ

Legkiválóbb képviselője az alkalikus savanyuvizeknek!

(33,6339 szénsav. natron 10,000 részben) mint gyógyforrás évenként növeli elismert jó hírnevét, s azonkívül a legkiválóbb ártó-ur ivócsarnokus italt képezi.

Edeskuty L. kában a nyári hónapokban pohárszáma is kapható.

Pastilles digestives de Bilin

(Bilini emésztési cukorkák) biztos szer mindennemű emésztési zavarok ellen, mindig friss minőségben van készletben a főraktárban 4184

ÉDESKUTY L. cs. és kir. és szerb Budapest, Erzsébet-tér 8.

Kapható azonkívül minden gyógyszerárban, fűszerkereskedésben, szállodában és vendéglőben. Pastilles de Bilin a legtöbb gyógyszerárban és gyógyszerár kereskedésben.

Kwizda köszvényfolyadékja

évek óta kipróbált háziszser
csúsz, köszvény és idegbajok ellen.

Valódiilag csak az itt mellékelt védjeggyel. — Kapható Ausztria-Magyarország minden gyógyszerárban.

Főletét Magyarország részére: Budapest Török József gyógyszerárban.

Egy üveggel 1 frt o. é.

Naponkénti postai szétküldés a fő-letét által

KWIZDA FERENCZ JANOS.

osztrák cs. kir. és román kir. udv. szállító kerület gyógyszerára Korneuburgban, Bécs mellett.

Legjobb és Leghírnevebb

Pipere Holgyor

La
VELOUTINE
Különleges Rizpor
BISMUTTAL VEGYITVE
CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

A női szépség

fentartására és emelésére a legkiválóbb szer

Dr. Botta arckenőcső

rövid idő alatt megszűntet: szeplőt, málfoltot, s minden bőrkétséget az arcon. Tökéletesen ártalmatlan, s mert nem zsíros készítmény, nem képez bőrtálatkat (Mitesser) az arcbőrön. Egy tégely ára 1 frt, kis tégely ára 50 kr. Kitiűnő óv-zer az arcz megőrző-csodásának megálatására és emeli az arcbőr üdőségét és ruganyosságát. 1 üveg ára 50 kr. Központi postai szétküldési raktár:

Kovács Sándor gyógyszerár Nagy-Bécskeréken. Budapest főraktár: Török József gyógyszer. Király-u. 12. Pósti megrendeléseknek finom ponderek, szappanok és illatszer-ek hozzácsomagolása ajánlatnak. Viszonteladók keresetnek

Legújabb! Sétabot-furulya!

Idényszerű ujdonság!

A sétabot-furulya kettős célra szolgál: Mint sétabot nagyon hasznos kitérőbir, mint furulya pedig tisztán kibangolt, felette kellemes zenéjű hangszer, melyet bárki legott megtanulhat. A sétabot-furulya félhangokkal bir, minél fogva bármely zenedarab rajta eljátszható. Különös fontossággal bir a sétabot-furulya kirándulók részére, kik könnyű módon sétaközben lépten-nyomon zenéi élvezetét szerzhethetnek vele maguknak és társaiknak. Egy sétabot-furulya ára csomagolással együtt utánvét mellett 1 frt 70 kr. Ajánlatosabb azonban az összeget előre beküldeni, mely esetben 2 frtnak előlege utalványozása ellenében bárhova bérmentve elszállíttatik.

STERBERG ARMIN
hangszeripartelepe Budapest

VII. kerépesi-út 36. sz.

Kivánatra nagy képes hangszerkatalógusom érdeklődőknek ingyen és bérmentve megküldöm. Harmonikáról szóló képes árjegyzék külön kiadásban.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

KIS DEKAMERON

Válogatott beszélek

a serdülő ifjúság számára kiszemelve és itt-ott módosítva.

Irtá

JÓKAI MÓR.

A költő aczélmetszetű arcképével.

Harmadik kiadás.

Ára vászonkötésben 2 frt.

19 SZÁM. 1890.

BUDAPEST, MÁJUS 11.

XXXVII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 •

Csupán VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt
fél évre — 4 •

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt
fél évre — 3 •

Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott viteldő is csatolandó

MÁRIA TERÉZIA FŐHERCEGNŐ,

a műkedvelő-fotografiai kiállítás védnöke.

Károly Lajos főherceg, Ő Felségének, a királynak testvéröccse, mint tudjuk, fővédnöke a vörös kereszt-egyesületnek, mely a háború által okozható szerencsétlenségek megelőzésére, illetőleg lehető enyhítésére alakult. Mint ilyen 1888 őszén beutazta egész Magyarországot, meglátogatván az egyesületnek a nagyobb városokban működő fiókjait, megtekintve azok berendezését és eszközeit. A főherceget ez útjában bájos neje, Mária Teresia főhercegnő is elkísérte. Mária Teresia főhercegnő Károly Lajos főhercegnek harmadik leánya volt, a ki 1858-ban halt el; a második Mária Annunciata, II. Ferdinánd szicíliai király leánya, a ki 1871-ben költözött el az élők sorából.

Mária Teresia főhercegnő Dom Miguel spanyol infans leánya, 1855-ben született s 1873-ban lett Károly Lajos főherceg neje, kivel kötött házasságából két lánygyermek, Mária Annunciata és Erzsébet főhercegnő származott.

Említett magyarországi körútjuk alkalmával általánosan föltűnt a főhercegi pár szívélyes, leereszkedő modora, de még inkább, hogy mind a ketten folyékonyan beszéltek magyarul, sőt a főhercegnő ezen az alkalommal személyesen is több magyar munkát vásárolt a könyvkereskedésekben. A főhercegnő ezenkívül egy más irányban is bemutatta magát, így áruván el ritka élénk érzékét a szépművészetek iránt. A hol ugyanis módját ejthette, népművelési és tájképi fölvételeket eszközölt, sajátkezűleg állítván föl hozzá a fényképező gépet s festői ízléssel rendezvén a csoportokat. Mária Teresia főhercegnő tudniillik kitűnő fényképező, a ki nemcsak maga üzi e művészi kedvtelést, hanem azt elterjesztette s divattá tette a főúri körökben is. Így jött létre épen az ő kezdeményezésére, buzdítására 1888-ban Bécsben az iparművészeti múzeumban rendezett u. n. amateur- vagyis műkedvelő-fotografiai kiállítás, melynek a főhercegnő maga vállalta el védnökségét s maga is kiállította az általa készített fényképeket.

A Magyarországon fölvetett népművelési fényképeit Bécsben nem állíthatta ki, mivel említett körútja a bécsi kiállításnál későbbre esett. És ez legalább a mi szempontunkból egyáltalán nem volt sajnálni való. Mert így esett aztán, hogy most, midőn a magyar műkedvelő fotografok is hasonló kiállítást rendeznek a képzőművészetek Andrassy-uti csarnokában, e magyarországi tárgy fényképeknek egy része ezen a mi tárlatunkon van először a nagy közönség előtt kiállítva.

Mária Teresia főhercegnő ugyanis a most megnyitott magyar műkedvelő-fényképtárlatnak is védasszonya s a kiállított fényképek csoportjai között az övé a legérdekesebbek egyike.

Sok fáradságába került, míg gyűjteményét összeállította. Mert nem kell hinni, hogy ő ezt a

műpart csak nagyuri szépségből fűzi. Nem, ő nála ez valódi szenvedély, s a mennyiben magas rangjával összeférhet, mondhatnók, hivatás. Nem lesz fölösleges ez uttal fölelevenítenünk Veress Ferencz kolozsvári fényképező műtermében tett látogatását, mely alkalommal, mint az említett fényképező írja, valódi szakértelemmel látott hozzá a népművelési csoportok rendezéséhez, úgy hogy első pillanatára meggyőződhet az ahhoz értő nemcsak jó ízléséről, hanem a kiváló gyakorlatról is, melyet e szakmában szerzett. Sajátkezűleg igazgatta a szenes zsákokkal terhelt mokány lovat, s a szénégető havasi oláh párt, a kiket a gép elé állítottak. Kitiűnő fölvetelt készített róluk, úgy szintén több kolozsvári népművelési is, a kalotaszegiről, szent-lászlói, kis-fenesi, bánfi-hunyadi s más népművelésekről. Munkáját a legnagyobb kedvvel végezte, legkisebb segítséget sem vevén igénybe.

S a mit Kolozsvárott tett, azt tette egybeült is, a hol csak módja nyílt rá, Magyarország minden vidékén. Így jött létre az a gazdag gyűjtemény, melynek egy része a budapesti amateur-fényképképző IV-ik termében egyik diszét képezi, s melyből ezuttal lapunk is bemutat néhány fényképi másolatot. Itt látjuk Királyhágón-túli székely véreink, aztán a havasi oláh-ság, a szeged-vidéki magyarok, a dél-magyarországi bolgárok s más vidékbeliek népművelését élőth fényképi fölvételekben.

Maga a főhercegnő arcképe is, melyet ez alkalommal bemutatunk, egyik legérdekesebb műtárgya a budapesti tárlatnak. Scolik Károlynak, a bécsi műkedvelő-fotograf klub technikai tanácsadójának s a bécsi fényképezési közlöny szerkesztőjének műve az, a ki selyemre vette föl a főhercegnő nemes, finom szabású arcvonásait.

Hogy a főhercegnő milyen melegen érdeklődik nemcsak a fényképezés iránt, hanem az ily műkedvelők műveiből rendezett kiállítások iránt is, mutatja a többi közt az, hogy még a bécsi kiállítás alkalmával egy jutalom-érmét alapított, mely az ő arcképével van ellátva s melynek megnyerése a műkedvelői fényképezési versenyen az elérhető legmagasabb

MÁRIA TERÉZIA FŐHERCEGNŐ.

Scolik Károly fényképe a műkedvelő-fotografiai kiállításán.

jutalom és kitüntetés, mert csak a legkiválóbb munkát díszítik föl azzal.

A fenséges asszony azt az érmet a magyar kiállítás bíráló bizottságának is rendelkezésére bocsátotta s a ki a kiállított szebbnél szebb s igazán műértékkel bíró tömérdek fénykép között ezt az első díjat elnyeri, az nemcsak a műkedvelő fényképrók között fogja megállapítani hírnevét, hanem művészi számba fog menni azok sorában is, a kik a fényképrás műiparát művészi magaslatra emelték.

A FOTOGRAFIÁRÓL.

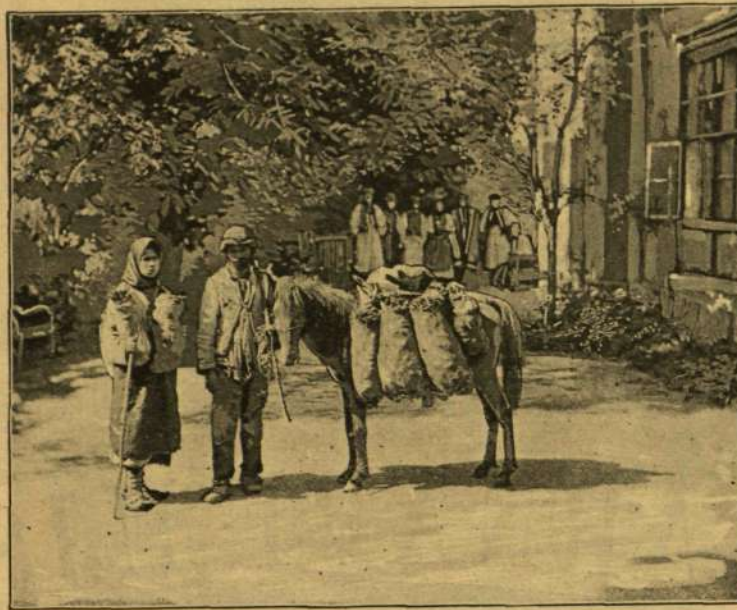
I.

A fotografia kezdetétől 1851-ig.

Manapság az úgynevezett automata készülékeket mindenfelé láthatjuk, melyek a bedobott néhány krajczárért hírlappal vagy illatszerrel, levélpapírossal, stb. szolgálnak, legősmertebb kiadásukban pedig testünk súlyát mutatják meg. Egy ilyen automata gépet tavaly nyáron Párisban is lehetett látni, csak hogy ez a készülék minden megelőzőjénél többet cselekedett, mert néhány aprópénzért lefotografálta az embert! A bedobott pénz kellő sulya megindította a gépezetet és az illető arcképe azon nedvesen, rövid idő múltán kibújt a hasadékon. Az így nyert kép nem valami tökéletes ugyan, hasonló azokhoz, melyeket az «amerikai gyorsfényképezők» világszerte produkálnak, hanem a dolog mégis igen meglepő, valóban feltűnő újdonság volt, mely feltalálójának, *Enjalbert* úrnak méltó elismerést szerzett. Ezt az automata-fotografálót Párison kívül Brüsszelben is bemutatták.

Ezt olvasva önkénytelenül Bernáth Gazsi csodálatos gépére gondol az ember, melybe az eleven kacsát kellett bedobni és egy fordítás után a másik oldalon a kész glacié-keztű hűlött ki. Csak hogy ez az automata-fotografáló megtörtént dolog, és igen életrevalóan mutatja meg, hogy mennyire haladt már manapság a fotografia, különösen pedig legősmertebb, legelterjedtebb alkalmazása, az arcképezés. Pedig nem igen távol kell visszafelé tekinteni, hogy a fotografának, és ezzel a fotografiai arcképezésnek is a kezdetéhez érjünk. Tavaly volt az ötvenéves fordulója annak, mikor *Arago* a világszerte híres francia csillagász a párisi akadémiában 1839 augusztus 19-én *Daguerre* találmányát bemutatván, érdekes előadását azon jelentős szavakkal végezte, hogy e találmányt Franciaország adoptálta és az első pillanattól kezdve büszkesége volt az egész világot liberálisan megajándékozni ezzel.

A fotografia ettől az időponttól kezdve számít; hogy mennyit, arról igen sokat lehet ma már írni. Hogy az arcképezésnél maradjunk, ez ma úgy szólna közszükséglet, mert legalább is kellemes, sőt idővel igen becsessé váló emlék az a kép, melyet igen tökéletesen, gyorsan és olcsón készít el a fotografus. A régi világban a festés járta, mely nem kívánt ugyan minden esetben művészt, de legalább is egy ügyes mester munkája nélkül alig felelhetett meg a czélnak. Az arckép-fotografiák megelőzői a miniature festett képek voltak, és hazánkban is még a harmincas években nem egy helyen festették ez apró képeket. Az úgynevezett silhouette-képek is divatosak voltak, melyeket könnyen készíthetünk úgy, ha este vagy setét helyen az illető egyént oldaltól jól megvilágítjuk, hogy arczának élesen határolt árnyéka a falra akasztott fehér papírosra essék és ezerúzával az árnyékhátat kirajzoljuk. Valami különös pontosság nem okvetlenül kell e rajzolásához és ha a papírost ollóval az árnyékhát mentén körülvágjuk, a lapot pedig magát fekete színűre bekenjük (vagy pedig az egészet fekete papírosra rajzoljuk át és

SZÉNEGETŐ HAVASI OLÁHOK.

Mária Terézia főhercegnő kolozsvári fényképe.

abból vágjuk ki), akkor azt fehér lapra ragasztván, az árnyékkép megvan, mely az eredetijéhez rendesen meglepően hasonlít. Igen természetes dolog, hogy így a hasonlatosságot csakis jól ismert egyének árnyékképeiben látjuk meg, idegenek képeinél kissé bajos dolog az eredetit elgondolni, de tagadhatatlan, hogy igen sokat látni mindig az ilyen igen egyszerű képen, mert éppen a kép egyszerűsége a képzelet játékát annál inkább megindítja bennünk.

A mult század 70-es éveiben *Charles*, a hydronémmel megtöltött léghajó ismert feltalálója, ilyen árnyékképeket úgy csináltatott, hogy a körvonalat a világossággal rajzolta meg. Kissé furesen hangzik ez a dolog, pedig mégis úgy van, mert a világosság sok mindenfelét végez, a nélkül, hogy a legtöbb esetben különös figyelemre méltótnák, ha csak körülunk nem okozza. Így a világosságnak chemiai hatása is van, úgy hogy bizonyos vegyületeket szétbont vagy pedig új vegyületeket termel. A kelmék színehagyása, a vászonfehérítés, stb. a világosság ezen chemiai hatásának következményei és bizvást mondhatjuk, alig van test, mely a világosság hatásának tartósan kitve valamennyire meg nem változik. *Charles* chlórözüsttel bevont papírosra készítette árnyékképeit, úgy, hogy egy tanítványának árnyékát fogta fel az ilyen papírosra; ekkor a papírosnak árnyékos helye fehérén maradt, míg a megvilágított része csakhamar megfeketedett. Az árnyékkép így gyorsan és pontosan megkésült, hanem állandó nem maradt, a világosságon megfeketedett az egész lap, ezért azt mielőbb setét helyre kellett elrejtetni. *Charles* tehát a chlórözüstnek azt a tulajdonságát aknáztta ki, hogy az a világosságon megfeketedik. Egyszerű dolog, magában véve nem igen jelentős valami, akárcsak az, hogy az alma a fáról földre hull. Hanem mint ez utóbbiban *Newton* lángesze a gravitációt ősmerte meg, mert gondolkodott, tudott és akart ezen gondolkodni, úgy a chlórözüst egyszerű megfeketedéséből bontakozott ki a mai fotografia is, a mint e dolgon szerencsés hivatott egyének gondolkodtak. Régi igazság ugyan, hogy semmi sem új a nap alatt, de az is igaz, hogy sok megtörténő dolog észrevétlen, háttal marad addig, míg csak igaz emberére nem talál.

Egy 16-dik századbeli tudós, *Fabricius*, figyelte meg azt, hogy a chlórözüst napfényen megfeketedik. «De rebus metallicis» című, 1566-ban megjelent könyvében a természetben talált ilyen ezüstérczet is megismertette, vagyis, a mai kerargyit (vagy a hogy régente a szaruhoz színben és áttetszőségben való hasonlatossága miatt nevezték: szaru-ezüst) nevű ásványt, mely a világosságon sárga szürkévé, majd ibolyaszínűre válik és végre megfeketedik. A dolog azonban egyelőre elaludt, legalább a folytatása csak 1777-ben következett el, mikor *Scheele*, a kiváló vegyész újból föllevezette azt. *Charles* árnyékképei is ebből az időből valók.

A fotografálásban használt egy igen nevezetes vegyületet, az úgynevezett natriumhyposulfitot, 1799-ben fűdözték fel, a chlort 1774-ben, a jódot 1811-ben, a brómot pedig 1826-ban, úgy hogy a mai fotografia igen vegyi szere

már e század elején körülbelül ké-szen voltak. A fotografálás egyik nevezetes kellékét, az úgynevezett setét-kamrát (camera obscura) *Fabricius* említett tapasztalatával egy időben ismerték meg, mert a 16-dik századi nápolyi tudós, *Giovanni Battista Porta*, volt az, ki megmutatta, hogy egy setét szobának egyik falára a szemközti falba fűrt kicsiny nyíláson bejutó fénysugarak a külső tájnak képet híven lerajzolják, csak hogy fordítva. Az egyének tótágast állanak, a házak kéményeikkel lefelé fordulnak az alul látható égboltozat felé. Az ilyen setét kamra képeinél szebb reprodukciót nem ösmérünk ma sem, mert az a valóságot mutatja nekünk minden hamisság nélkül. Nehány évvel ezelőtt itt a főváros utcáin is volt egy sötét-kamra felállítva, melyben gyönyörködhetett a közönség, de a leg-szebb látványok egyike az a setét-kamra, mely Egerben a lyceum tornyában van; ez utóbbinál egy asztal-lapon a város teljes képét látja az ember maga előtt az izgó-mozgó em

berekkel együtt. Még háborús czélokra is rendeztek be ilyen setét-kamrákat, hogy a védett hely körül működő ellenség mozdulatait megfigyeljék.

Porta setét-kamrájánál a sugarakat bebecsátlyuk egy bizonyos nagyságnál terjedelmesebb nom lehetett, különben a kép elmosódottá változott; kicsiny nyíláson azonban a beömlő világosság mennyisége nem sok, úgy hogy a képek pl. borús időben nem elég elevenek. De már *Porta* megpróbálta azt is, hogy a nyílást kedvünk szerint nagyobbíthatjuk, ha azokkal a lencse formára köszörült üvegekkel látjuk el, melyeket az optikában ma is lencséknek neveznek. Az így felszerelt setét kamra azután igen éles élénk képeket szolgáltat.

Setét-kamra, lencsék, vegyszerek, ime mind-ezek, mint látjuk, csakugyan ismert dolgok voltak századunk elején, és a fotografia sem várhatott ekkor sokáig magára. *Charles*-nak említett árnyékképei talán az első nyomok, melyek azonban csak hírlükben maradtak reánk.

Wedgewood és *Davy*, az egyik mint agyaggyáros, a másik meg mint tudós méltán világ-hírű angolok a további kutatók, kik a fotografiai foglalkoztak. *Wedgewood* 1802-ben az úgynevezett fotogenikus képeinek titkát közölte, mely abban gyökerezett, hogy ezüstnitrát (pokolkő) vagy chlórözüst oldattal bevont papírosra rézmetszeti papíros-képeket vagy üvegfestményeket helyezve, azt a világosság hatására bizta. Az ezüstnitrát is olyan tulajdonságu, hogy szerves eredetű testek (mint pl. a papíros) társaságában a világosságon elbomlik és az ezüst szín-állapotban mint setétszínű igen finom por kiválik. A világosság az így érékenyített papírosra csak ott hat, hol a réz borított rajznak vagy üvegfestménynek világos helyei vannak, ezeken a helyeken a papíros megfeketedik és így az eredetinek körvonalaíró pontos másolatot nyerni. Hanem ez a *Wedgewood-Davy*-féle másolat csak olyan kényes portéka volt, mint a *Charles*-féle árnyékkép, mert csak sötétségben maradt meg, napvilágon eltűnt, az egész papíros megfeketedett.

Olyan egyszerűnek látszik a dolog, hogy mint lehetett volna az ilyen kép elromlását megakadályozni, mikor azt ma már minden fotografustanuló tudja, hogy ha az ezüstnitrátos papírost vízbe mártjuk, akkor az ezüstnitrát a víz feloldja, és a papírosnak csakis a kivált fekete színű ezüst marad vissza, vagyis ezzel a kép állandóvá válik! Hanem ez az egyszerű dolog mégis csak ismeretlen volt akkor, akárcsak *Kolumbus* tojásának a titka.

Wedgewood és *Davy* a setét-kamra képeit is megpróbálták az ilyen érzékeny papíroson viz-szatartani, úgy, hogy a setét-kamra belsejébe a nyíláson besugárzó képet ezüstnitrátos papírosra fogták fel. A dolog azonban nem, vagy csak éppen hogy valamennyire sikerült.

Egy nem csekély fontosságú továbbhaladás az volt ezután, hogy *Herschel* 1819-ben kiderítette a natriumhyposulfitnak azt a sajátosságát, miszerint ennek oldata az ezüstnek halold-vegyületeit (tehát a chlórözüstöt, jódözüstöt) feloldja. Szerencsés volt ez a felfedezés, mert vagy húsz év múlva *Daguerre* találmányában, az

igazi fotografálásban, sőt ma is kiváló fontos rész jutott ezen oldatnak is, még pedig éppen a megnevezett tulajdonsága miatt.

Louis Jacques Mandé Daguerre ezután az, kinek nevéhez fűzhetjük a fotografálás igazi kezdetét. Ezt jelentette be *Arago* 1839 aug. 19-én a világnak. *Daguerre* 1789-ben, Páris közelében, *Cor-millesben* született, és úgy látszik elég változatos életfolyása volt. Piatl korában színházi díszleteket festett, majd a diorámát eszelte ki, ezeket a mutatós képeket, melyek kezdetben is igen hatásosak voltak, úgy hogy *Daguerre* ezen az úton is messze földön ismertté vált. Találékony-ságát azután szerencsésen arra irányozta, úgy látszik 1826 körül, hogy a setét-kamarában látható képeket állandósítsa. Ez sikerült is neki, a mint könnyen kiszámíthatjuk, körülbelül 50 éves korában.

Lássuk most röviden, hogy mi volt az ő módja, melyet nevével *daguerreotypiának* neveztek el. Ezüst vagy ezüstözött rézlemezt szabadon párolgó jód fölé tartva, a jód az ezüsttel jód-ezüstté vegyül, mely mint sárgás színű igen finom hártya terül el a lemezen. Hogy milyen vékony ez a jódözüst rétegecske, azt *Dumas* derítette ki, kinek adatai szerint az alig egy milliomod-milliméter vastag lehet. Ennek a műveletnek sötét szobában kell történni, mert a jódözüst is igen érzékeny a világosság iránt, megváltozik ott, a hol világosság éri.

A jódözüsttel ellátott lemezt ezután egy alkalmas kicsiny setét kamrába helyezve, egy ideig a kamrába jutó sugarak hatására bizuk (*exponálás* a mai nyelven), majd setét borítékban (kasettában) újból a setét szobába viszzük vissza, hol csak igen bágyadt világosságu fényforrásnál dolgozhatunk tovább.

A világosság a jódözüst hártját ekkor már megváltoztatta, ámbár azon semmit sem látunk meg, ugyanolyan egy színű sárgás, mint az expozálás előtt volt. Hanem ha kénés-gőzök csapódnak a lemezre, akkor megjelenik a kép, ugyanaz, mit a setét kamrában láthattunk, csak hogy nem színes, hanem a világos (fehér) meg setét (fekete) együtthatásából támad. Ez a művelet az, mit ma *fejlesztésnek* mondanak. A jódözüstös lemezen a képet *Daguerre* részletesen úgy fejlesztette, hogy egy cseészében a kénésöt mintegy 25 C fokig melegítve, a felszálló gőzöket a lemezre verődni hagyta. A megvilágított helyekre akkor a kénéső rendkívül apró gömböcskében rakódik le, melyeknek átmérője *Dumas* és *Brogniart* becslése szerint egy milliméternek csak nyolcz-század része, úgy, hogy a megvilágított helyeken a kénéső-gömböcskék sűrű csomója mintegy finom hártya fűdi el a jódözüstöt, míg a kevésbé megvilágított részekre azok csekélyebb mennyiségben meg éppen nem rakódnak le. Ez a fejlődés a daguerreotyp képeknél csakhamar megtörténik; most a képet csak állandósítani (*fixálni*) kell még, hogy teljesen elkészült legyen. E czéla a nátriumhyposulfit oldata szolgál, mely a lemezről a födetlenül maradt jódözüstöt leoldja. Ekkor a képet bátran kivihetjük a világosságra, az már nem romlik el, hanem a bámulatos finomságu rajzon kedvünkre gyönyörködhetünk.

Azonban meg két egyenről kell megemlékeznünk, kik habár *Daguerre* módjánál kevésbé tökéleteset találtak is, az egyik korábban a másik meg később, mégis, mint ugyanezen czéla törekvő sikeres kutatóknak, tagadhatatlan érdemeik vannak. Az egyik *Joseph Nicéphore Niépce*, a másik az angol *Fox Talbot*.

J. N. Niépce Chalon-sur-Saon-ban kísérletezett, még pedig valószerint már 1814-ben. Azonban találmányát csak 1827-ben tette közzé, mely abban állott, hogy az aszfalt oldata is érzékeny a világosság iránt, úgy hogy a megvilágított helyeken oldhatósága nagy mértékben csökken, oldhatatlanná válik. A sötét-kamarába helyeztet ilyen aszfaltos ezüstözött rézlemezt az expozálás után csak vízbe kellett mártani, mire az árnyékban maradt helyekről az aszfalt eltisztult és így fejlődött ki a kép.

J. N. Niépce első képei rajzok másolatai voltak, melyeknek expozálásához három napi idő is kellett. Az ő eredeti eljárása csakis másolásokra volt alkalmas, mignem *Daguerre*rel meg nem ismerkedett, mivel később 1829-ben szerződéssel is összekötöttékbe lépett, hogy a fotografiai módokat együtt gyakorolják. E szövetekezésnek hatása az volt, hogy *Daguerre* kezdetben *Niépce* módját tökéletesítette, majd meg később a saját módját eszelte ki, melynek sikerében *Niépce* már

DAGUERRE. (1789–1851.)

nem gyönyörködhetett, mert 1833-ban meghalt. Az angol *Fox Talbot*, kinek képeit viszont *talbotypeknek* neveztek, *Daguerre* módjától később annyiban tért el, hogy ő fémap helyett papírost használt, melyet előbb konyhasó-oldattal, ezután meg ezüstnitrát-oldattal áztatott, mely móddal a világosság iránt érzékeny chlórözüst támadt a papíroson. Így azonban csak a másolatok sikerültek, a setét kamra képeinek fotografálására *Talbot*nak is a jódözüstöt kellett használni úgy, hogy az ezüstnitrátal megdedesített papírost jódkáliummal vonta be. Míg a chlórözüsttel készített képek minden további fejlesztés nélkül támadtak, addig a jódözüstös képeket fejleszteni kellett, úgy mint *Daguerre* képeit is, csak hogy *Talbot* a fejlesztéshez gubacs-savat használt, mely azután a jódözüstnek megvilágított helyein a szín-ezüstöt mint setétszínű igen finom port választotta ki.

Daguerre és *Talbot* képeinek megvolt a saját különös jó tulajdonsága. Az előbbieket meglepő szépek voltak, csak hogy minden egyes kép a maga nemében egyetlen vala, melyet sokszorosítani nem lehetett, ellenben a talbotypeket annyiszor másolhatták, a hányszor csak kellett. *Daguerre* képei olyanok voltak, mint a hogy a tárgy vagy személy a setét kamrában megrajzolódott, csak hogy a tárgy világos részlete minidjárt a képen is világos maradt, a sötét ugyancsak sötét; az ilyen képet nevezzük *positiv*-képeknek. A mai «gyors-fényképezők» is, pl. a városligetben, ilyen egyszerre positiv képeket készítenek, csak hogy e képekben éppen ezért a jobb oldal a bal oldalal megcserélt helyzetű; mulatságos kivált a katonák ezen fajta arcképeit látni, mert kardjuk a jobb oldalon lóg, hacsak a fotografus a művelet előtt jobb oldalra nem kötteti velök.

Talbot képei ellenben *negativok* voltak, melyeken a tárgy világos részleteit setétlen és a setétet világosan lehetett látni. Az ilyen képről a minden tekintetben helyes positiv kép azután így keletkezett, ha azt egyszerű egybeillesztés után napfényen egy másik szintén érzékeny papírosra másolták le. Ilyen másolatot bármennyit készíthetni az eredeti képről, mi a talbotyp-képeknek nem csekély gyakorlati fontosságú vívmánya volt.

Mind a két módú fotografálás, különösen pedig a daguerreotypia körülbelül 1851-ig virágzott, habár 1849-ben *Niépce*-nek unokaöccse már mintegy előkészítette az 1851-től kiválóan 1871-ig használt nevezetes módot, az úgynevezett *kollódiumos* eljárást, legalább abban, hogy a *Talbot* papírosra helyett tojás fehérjével (albuminnal) bevont üveglemezt használt, és az albumin réteget vonta be az érzékeny jódözüst hártjával. Ezek a képek a papíros-képeknek sokkal szebbek voltak, mely utóbbiaknál a papíros szövete nemcsak megromtatta a finom rajzokat, hanem a képek szépségeinek minden tekintetben ártott.

Az 1851-ben feltalált kollódiumos fotografiai azután már ugyiszólván napjainkig érnek; azért mielőtt ezekről úgy, mint a mai úgynevezett *száraz lemezekről* szólnánk, még néhány szóval a daguerreotypiáról emlékeznünk meg.

A tájak vagy tárgyak fotografálása daguerreotypiával csak ment, mert ezek nem éreztek sem-

mit, hanem az arcképezés igen nyűgös dolog volt, a kit egyszer fotografáltak, az egy darabig megemlegethette. Míg ma a fotografus gépe előtt mindössze néhány másodpercig kell nyugodtan lenni, addig a daguerreotyp-mester vendége kivált e módszer kezdetén teljes felőráig is ott ült mozdulatlanul a verőfényen. A delinquens arczát ráadásul még finom fehér porral is behintették, úgy hogy kínzásnak is elég volt a mulatság. Később jobbra fordult a dolog, egyrészt a napfény perzselő hatását egy átlászó kékszíni folyadékkal mérsékeltek, melyet üveg-edénybe öntve mint egy ernyőt iktattak a vendég arca meg a nap közé, azután az arcz fehérítése is fölöslegessé vált, sőt az expozálás ideje is megrövidült.

Az arcképezés *Daguerre*-nek magának nem sikerült, mert az első arcképet *Dr. J.W. Draper* készítette; hanem annál szebb képek sikerültek később, a mint a setét kamrában használt optikai üvegek, a már említett lencsék is a czélnak megfelelően mindinkább tökéletesebbekké váltak. A daguerreotyp képeknek azonban a mai szemmel nézve egy igen nagy hibájuk volt, bármennyire delikát rajzolatú, kellemes finom művű volt az ilyen kép. Azokat megszipíteni nem lehetett, mert a ma annyira és méltán használt *retouche*-t nem tűrték meg. Így a foltos arcz az arcképeken is, sőt ezen még a valósnál is feltűnőbben foltosnak látszott és, mint olvashatni, kivált a szeplős egyének arczai valóban ijesztők voltak.

Hanem az új találmányt ez még az arcképezésben sem hátráltatta, mert az amerikai Egyesült-Államokban például 1850 körül valami 10,000 daguerreotypéut jegyeztek fel, ezeken kívül még valami 5000 munkás dolgozott a szerek meg a hozzávalók gyártásával. A fotografia hasznavehetősége is hamar kibontakozott, és a mennyire az eljárás megengedte, mindenféle mikroszkopos kicsinyesü tárgyakat is fotografáltak csakhamar; kivált az orvosi tudomány vette e képeknek nagy hasznát. A könyvek illusztrálása is megkezdődött és folygyeztek, hogy a legelső fotografiakkal ellátott könyvet «*The Pencil of Nature*» címen a már említett *Fox Talbot* adta ki. *Dr. Draper* 1840-ben a holdat is fotografálta, *Foucault* meg 1845-ben Párisban a nap első fotografáját készítette, 1850-ben pedig *Bond* tanár a Harvard Collegen először fotografált daguerreotypiával egy csillagot.

A véghetetlen kicsiny meg a mérhetetlen nagy felé tehát mindjárt kezdetben elhatott a fotografia. De mindazon hiányokat is érezték csakhamar, a melyekből ma is egy néhány még megoldatlan, el nem ért dolog. De őriási szökkenéssel haladt a fotografia kivált 1871 óta, mikor a száraz lemezeket, illetve a *brómözüst* használatát megismertük. A mult gyarlóságait azonban nem szabad a mi elkényeztetett szemünkkel nézni, a helyes ítéletet csak akkor formáljuk, ha minden időt vagy dolgot a saját mértékével bírálunk meg. A daguerreotyp képek azonban még mindig igen szépek, a mi szemünkkel is, mint erről a most látható műkedvelő-fotografiai kiállítás is meggyőződhetni, hol *Dr. Wartha* Vince tanár *Kossuth* Lajosnak, *Dr. Szontagh* Tamás pedig *Pulszky* Ferencnek az ötvenes évek elejéről származó daguerreotyp arcképeit állították ki. Kis remekművek ezek, melyeknek semmi okuk sincs elbujni az ott látható mai fotografiák szépsége miatt.

SCHMIDT SÁNDOR.

NYILT LEVÉL KÁLDY GYULA URHOZ,

«a régi magyar zene kincsei» gyűjtőjéhez és átírójához.

Mindenekelőtt fogadják legszívesebb köszönetet a régi magyar zene kincseiről, melyeknek egy pár füzetével megisztelt, késégkivül azért, hogy a tartalom felett elmondjam nézetemet. Ezt megelőzőleg legyen szabad őszintén kimondanom valamit, mi első pillanatra valószínűleg öné nézve nem lesz bizelgő, a viszonyok megfontolása után teljesen megbocsátható.

Midőnt őnt egy pár év előtt az opera művészetétől elmozdították, ez a feltűnő esemény sok magyar embert, főleg az ön barátait bosszantotta, s rossz idő kérésére adott alkalmat. A sok magyar ember és jó barát közt azonban elegendő voltak olyanok is, kik kenyéririgyságból, jóremény fejében titokban örvendének. Csak egyet nevezek meg ezek közül, ki az örömben valószínűleg mindeniket tulzárnyalta, kinek öröme azonban

nem emberi gyengeségből, állati önzésből sem származott. Ez az egy én vagyok, kit ön a «Magyar Zene Kincsei» czimlapján kedves barátai közé iktatott.

Örvendtem abban a reményben, hogy a régi óta háttérbe szorult, elfeledett nemzeti zeneügy önben egy minden oldalról képzett vezért, s egy szersmind munkást fog nyerni. Mind a kettőt; mert a mi viszonyaink közt a spanyol nemes don Ranudo tragikomikus szerepét kell vinnünk, ki a maga személyében úr és önmagának inasa, azzal a különbséggel, hogy mi nem a magunk urasága, hanem a nemzeti ügy szolgálatába állottunk. Azzal kellene önt vigasztalnom, hogy a mit a hatalmas divat szolgálatában elvesztett, azt bőven kárpótlandja a nemzeti génusz és a nemzetiségéhez hön ragaszkodó magyar nemzet; de fájdalom, a nemzeti műszeretét évtized óta türes frázisokban is alig nyilatkozván, biztosan csak annyit mondhatok, hogy egykor valamikor megfizeti a magyarok istene. De hisz ily egyénnel szemben a megkenyértelenítés nem lehet aggályos; mert életrevalósága, sokoldalú zenei műveltsége minden viszonyok közt biztosabb az emberi intézményeknél. Aztán bármint legyen, minden magyarnak erkölcsi kötelessége a maga módja szerint küzdeni nemzetiségeért; s ön előtt szép pálya nyílt meg: küzdelem folytán kiérdemelni a közönség részvétét.

Mint legalább is négy évtized óta hangsúlyozom, s gyakorlatilag állandó hiva vagyok, a mi küzdelmünk nem az idegen zene pártolásától vagy ellenzéséből áll (a divathősöknek hasztalan mondanók, hogy a német Wagner homlok-egyesen ellenkezik a magyar génuszszal), hanem elméleti és gyakorlati téren a közönség neveléséből, alant és fent összhangzatosan. E nélkül nemzetiségünket az idegen műveltség árja (melynek zenéjét nemrég valaki nagy stentorral — nem tudván, hogy ilyen absurdum nincs, — kosmopolitikáinak nevezte,) elsodorja és elenyészteti. — Általában a magasabb zenei tanfolyamok (legfőképp az idegen ajku tanítók) érdekében nemrég szintén hangsúlyoztak egy felig igaz, de felig egészen téves állítást is, mely a műveltebb idegen irodalom tanítására vonatkozik. Kétségtelen, ha nemzeti irodalmunk a magasabb foku műfajokat még eddig nélkülözi, úgy bizonyos ideig az idegen pótolja helyét; sőt általános irodalmi szempontból művelt zenészeknek ismernie kell a művelt külirodalmat. De egészen téves, ha a tanítást idegen ajku, a magyartól különböző vérmérsékű, különbözőleg gondolkodó és érző tanárok hajtják végre. Ezek az idegen irodalmat előtérbe teszik; a magyart nem ismerik; ismerni nem akarják, s ha akarnák is, érzékihiányok miatt arra képtelenek, épen mint a tudós nyelvész, ki nyelvérzék nélkül szokta nyelvünket tanítani. Az idegen tanerők felhasználása némely népszerű tantárgyból (pl. a zongora) egészen fölösleges, sőt kárhózas; de a legelvontabb tárgyakból is rendelkezünk egy pár tanerővel, kik — ha a közsükség úgy kívánja — rövid időn megszaporoznak. Legyen elég csak egy példát mondanom. Ime, t. barátom, ön is egyike azoknak, ki épen úgy és arra taníthatja a németeket, a mint és a mire ők tanítanak bennünket. Ön már be is bizonyította, még pedig két irányban, hogy fentebb érintett szomorú esete feletti örömem nem volt alapatlan. Néhányad magával egy magyar zeneiskolát alapított, melytől nemzetiségünk szempontjából a legjobbat várhatjuk. Lehet, hogy nem annyira kamatozó, mint a divat oltára, de végtelenül szebb és tisztelteméltóbb. Ez az egyik irány; a másik pedig nemzeti zenénk fejlesztésének előkészítése. Ime, Garay szerint:

«Harminez nemes Budára tart,
Szabad halála kés;
Harminez nemes bajtárs előtt
Kont, a kemény vitéz.»

Az ön harminez nemes harminez kurucosan nyalka magyar palotás zene, a tekintetes nemes és nemzeti időkbel, legfőképp a jelen század elejéről. Megannyi talpraesett sarkantus és kócsagos gyerek, az olasz, német, francia zene, sőt verokónai — a csárdások — által is kiszorítottak ebből az árnyékvilágából. Ön visszahozta őket, (t. i. melyeket a nemzet szakácsnői még eddig tűzgyújtól nem használtak,) esinos új fegyverbe öltöztette, s most kérdés: mi a czélja hadjáratának?

Jelen viszonyainkból bizton megjósolhatom, hogy miután nemzeti zenénknek királyi zsarnoka nincs, sőt természetesen fejlődő, s mint

ilyen, mintául szolgálható műzenénk is alig van, önre és nemeseire a Kont-féle tragikus sors épen nem vár. Minden reformátornak legfeljebb bizonyos ideig koplalnia kell, míg t. i. nemes czélok kivételében nagyobb mozgás keletkezett. (Ha a kiadó elismerésre méltó áldozatkészségeért a mozgalom határozott idejét szeretné tudni, erre csakis a magyar nemzeti zeneügy pártolói felelhetnek.) Ha úgy kell lenni, koplaljanak teljes szeretettel, türelemmel és kitartással, nehogy rossz siker esetében egynéme-

szeinkre vonatkozó, csekély számra olvadt adatokat, melyek úgy is érdekesek, ha netalán nem mindenben állhatnának meg a kritika előtt; mert régi hagyományos mondák, minőkben minden nemzet meg szokta őrzeni művészei emléket. A 30 palotás közt, melyek az új nemzedék előtt egészen ismeretlenek s alig hozzáférhetők, rám nézve kevés az új, de ilyen is van. A veszprémi társaság 12—13 füzetében (én csak tizenkettővel rendelkezem) nagyobb részeket már közzé tette, de most a lomtárakból is kipusztul-

SZÉKELYEK.

ALFÖLDI BOLGÁROK.

MAGYARORSZÁGI NÉPVISELEK TERÉZIA FÖHERCEGNŐ FÉNYKÉPEL.

lyik barátjuknak eszébe jusszon Pákh Albert Kont-paródiája: Csont a vándorszínész. (Egyéb-iránt ez sem önnek válnék szegényére.)

Ön teljes szakértelemmel a legjobb utat választotta, midőn a magyar zene fejlesztése szempontjából a régiebb időkbel vett anyagot, s főleg épen a palotást tette előtérbe. Dolgozata előszavából kitűnik, hogy önt nem egy méltánytalan pillanat keserű érzése tette magyarrá, hanem 28 éves karnagy pályája folytán ernyedetlenül, teljes szeretettel gyűjtötte a régiebb magyar zenét. Nem kis érdeme önnek, hogy ugyanezen előszóban megmenti a végfeledéstől a művé-

tak. Zongoraátíratuk megfelelt az akkori ízlésnek, de napjaink igényeit nem elégítne ki. Szintén a század első felében egyes kiadók is vállalkoztak Bihari, Csermák, Lavotta divatosabb művei kiadására. Az ötvenes évek folyamán Fáy István gróf adott ki néhány füzetet zongorára, négy kézre, nem annyira művészebb feldolgozatok szempontjából, mint inkább azért, hogy négy kéz kevesebb fáradsággal nagyobb zajt tudhat. De részletes bírálatokba nem bocsátkozván, az idebb megjelent hasonló tartalmakat sem említvén, csak azt jegyzem meg, hogy valamennyi kiadónál találkoztunk egy-egy újabb szerzővel is,

legfőbbnyire azonban a veszprémi füzetekben már közöltekkel. Így tekintve, az ön gyűjteménye is — mint már érintettem — kevés ismeretlent ad; de feldolgozása a mai kor színvonalán áll, s mindent megtett, mi által a régi vonóhangszer-irodalom zongorán is élvezhető legyen.

A történelmi hűséget illetőleg van egy pár észrevételem.

A gyűjtemény minden számát nem levén időm összehasonlítani a legrégibb, s tehát autentikus füzetekkel, csak kettőről szölok: a

ellenben mint szerző maga Bihari is elnevezhette Beresényi nótájának. Czigányaink az effélékkel úgyszólván hagyományosan visszaéltek, annyira, hogy a történelemnek épen semmi szolgálatot nem tehetnek. Főleg a pohárhívítette hazafiságot ma is jól meg tudják adózni a régi nótákkal. A hetvenes évek folyamán Ságbi Balog Janosi kész volt jó pénzért Vak Béla nótáját is eladni.

A *primatialis magyar* szintén modern változatokban különbözik az eredetitől, s főleg a lassu

A quotából nálunk kóta lett, s a hangjegy-értékekre vonatkozik, a nóta pedig általában a hangírásra. Calepinus a *notarius* szót magyarul is notáriusnak írja; s a jegyzőt századunk első felében is így nevezték. Páriz Pápainál már megtaláljuk a mi nótánkat: *nota musica*, azaz ének nótája. Kezdetben csak a terjedelmesebb és szétágazóbb tánczenét szokták nótázni; s ez kétségbe nem vonható adat arra, hogy cigányainknak az ilyen zene szerzéséhez semmi köze nem volt. A dal tisztán népdalt jelent. Eredete valószínűleg mongol, s azonos a dalolóval, vagy Huc és Gabet — hittérítők — francia nyelvérzéke szerint *totholo*-val, vagy dalolóval.

Visszatérve most a fentebbiekre, ismétlem, hogy ön a régi magyar zene visszahozásával, illetőleg eme két füzettel nemcsak nagy szolgálatot tett a zenélő, jobban mondvá: magyar zenét kedvelő közönségnek, de egyszersmind az elszakadt fonalszálat épen a kellő helyen toldotta meg. Palotás zenénk a század elejéig már annyira fejlett volt, hogy ezen idők csaknem minden tánczenéje egy-egy virtuóz darabnak tekinthető. Innen a műzenéig, vagyis addig, hol zenénket nem műkedvelők, hanem szakszerűen képzett művészek veszik át, néhány lépést kellett volna tenni, de ez a lépés 1820-tól számítva maig sem történt meg. Megmondom az okát. A nemzetiség nélküli tudományok magukból táplálkoznak; nincsenek helyhez kötve, ellenben a nemzeti művészet állandó hely nélkül nem fejlődhetik, s táplálékát nem önmagából, hanem az alsóbb rétegekből veszi. Innen önként következik a társadalmi rétegek szerves egysége, mit csak nevelés által lehet elérni. Ennek hiányában néhány operánk a divat csarnokában nyom nélkül elhangzott. Szalonzenénk idegen virtuózok alkotta, melyet nálunk vakon utánoznak, holott öntudatosan, (nemzetiségünk megtagadása nélkül) ott kellene folytatni, hol ön a fonalszálat összetoldotta. Önálló nemzeti műzenét csakis ezekben a műformákban lehet fejlesztenünk, azokat a tárgy követelményei szerint kiszélesítvén.

De hisz a szerves egységtől már nem messze vagyunk, s az ország minden rétegét bizonyos zenészi kápos fogja egymáshoz kötni. Az államtörvények (igen sok néptanító bosszuságára) kötelezővé tették a nóta, vagy kóta-ének tanítását. Újabb rendelet szerint a polgári iskolákban az énektanulás nem osztályzatképes ugyan, de azért (a kinek tetszik) tanulni kell. A gimnáziumokban és reáliskolákban is tanítják, talán épen azért, mert nem kötelezett. Zeneiskoláink száma folyton szaporodik, a nélkül, hogy az egyik megenné a másikat. (Budapest fővárosban három zeneakadémia van.)

Igy levén a statisztikában, végre a valóságban is létesül a szerves egység; előállanak azok a magyar művészek, kik a nemzeti zenét művészetté fejlesztik. Elő kell állaniok, mert az olasz műzenét olaszok, a francziát francziák, a németet németek fejlesztették, s a magyart a magyaroknak kell fejlesztenők. Előállanak, vagy ha nem, úgy (fájdalom, ki kell mondanom) magyar nemzeti műzene soha sem lesz.

Tartsa meg önt a magyar génusz!

BARTALUS ISTVÁN.

VILÁGFELFORDULÁS.

REGÉNY.

Írta VERNE GYULA, francziából ford. HUSZÁR IMRE.

(Folytatás.)

Már május hava is elérkezett. Scorbittné Evangeline asszonyosság semmit sem eszközölhetett ki Maston J. T.-nél és ott, a hol ez a befolyásos hölgy is hajótörést szenvedett, senkinek se lehetett reménye a sikerre. Vajon csakugyan bele kellett-e nyugodni abba, hogy bevárják a borzasztó eseményt, a nélkül, hogy lehetőség kínálkoznék a megakadályozására?

Nem! . . . ilyen esetekben nincs helye a beletnyugvásnak! Az európai hatalmasságok képviselői ennél fogva többet is alkalmatlankodtak, mint valaha. Folyvást harczban álltak az enquete-bizottság tagjaival és egyenesen ezeket tették felelősekké mindenért. Még a hidegvérű Jansen Jakab is mindennap győrtőre a bizottság tagjait rekriminációival, daczára veleszületett hollandi flegmájának. Karkov Boris meg is verekedett az enquete-bizottság titkárával, — de

SZEGEDIK.

SZÉKELYEK.

csak könnyű sebet ejtett ellenfelén. A mi pedig Donellan őrnagyot illeti, ő nem verkedett se löfegyverre, se kardra, mert ez ellenkezik az angol szokásokkal, hanem legalább Toodrink Dean titkára jelenlétében, szabályszerű ökölpárbajban mérkőzött meg Forster Vilmos S.-sel, a flegmatikus tökehal-ügynökkel, a «North Polar Practical Association» emberével, a ki egyébiránt az egész dologról semmit se tudott, semmibe se levén beavatva.

Tényleg, mintha az egész világ összezsugorodott volna, hogy az Egyesült-Államokat tegye felelőssé, legdicsebb szülöttei egyike, Barbicane Impey cselekedetért. Már arról is beszéltek, hogy vissza fogják hívni a könnyelmű washingtoni kormánytól megbízott követeket és teljhatalmu minisztereket és hogy hadat izennek a köztársaságnak.

Szegény Egyesült-Államok! Hiszen maguk sem óhajtottak forróbban semmit, mint Barbicane és társai kérekeríthetőségét! Hiába jelentették ki a kormánykörök, hogy Európa, Ázsia, Afrika és Océánia összes hatalmainak szabadságában áll, Barbicane elnököt és Nicholl századost letartóztatni ott, a hol rájuk bukkannak, még csak meg sem akarták hallani az efféle kijelentéseket. És mind-egyikük lehetetlen volt kipuhatólni, hogy a két gonosztevő mely helyen készíti elő titkos műveletét.

A hatalmak az említett kijelentésre így feleltek:

«De hiszen ott van czinkosuk, Maston J. T.! Maston J. T. pedig tudja, hol tartózkodik Barbicane. Kényszerítsék tehát Maston J. T.-t, hogy beszéljen.»

Kényszeríteni Maston J. T.-t, hogy beszéljen! Akár csak azt kívánták volna, hogy valaki egy szót csikarjon ki Harpocrates, a Hallgatós istene, ajkairól, vagy a legátalkodottabb siketnemától.

És ekkor, az elkeseredés a köznyugtalan-sággal arányosan fokozódván, néhány gyakorlati elméjű ember emlékeztetbe hozta, hogy a középkorok torturának voltak jó oldalai is, hogy a híres főkinzómaster spanyol csizmái, a vádlott mellett felhasogató harapófogók, a felolvasztott ólom, a forró olaj, a viktortúra, a tagok kifecsközése, a kinyújtóztatás, stb., megannyi kitűnő nyelvoldó szerekeknek bizonyultak. Miért ne alkalmaznák most is e módokat, a melyeket a hajdani igazságszolgáltatás nem habozott alkalmazni végtelenül kevésbé fontos körülmények közt és oly esetekben is, a melyek a nagy közönséget csak nagyon közvetve érdekelték?

De el kell ismernünk, hogy e módszereket, a melyeket a hajdani erkölcsök igazolhattak, nem lehetett többé alkalmazni a szelidség és türelem századában, — a humanizmus XIX.-dik századában, a melyet a revolver, puská és a hét milliméteres golyók feltalálása jellemez, — oly században, a mely a nemzetközi érintkezésben megengedi a melinit, a roburit, a bellit, a pancslit, az ecrasit és mindenféle it-ek, használatát, a melyek egyébiránt teljesen eltörpülnek a meli-melonit mellett.

Maston J. T.-nek tehát nem kellett attól félnie, hogy a rendes vagy a rendkívüli vallatásnak fog alávetetni. Csupán azt lehetett remélni, hogy végre belátja a ránevezülő felelősség súlyát és elszánja magát a szólásra, vagy ha nem szólna, a véletlen fog beszélni helyette.

XIII.

A melyben Maston J. T. valóban epikai feleletet ad.

Az idő e közben előrehaladt és minden valószínűség szerint előrehaladt azon műveletek is, a melyeket Barbicane elnök és Nicholl százados ily meglepő körülmények közt hajtottak végre — senki se tudta hol.

De hogyan történhetett, hogy egy művelet, a melynek jelentékeny gyártelep felállításának, a huszonnégy centiméteres tengerészeti ágyúnál egy milliószor nagyobb lökészsúly és száznyolcvanezer tonna súlyú löveg öntésére képes kohók építésének és több ezer munkás szorgoskodásának, elszállítatásának, élelmezésének szükségére forgott fenn, — hogyan történt mondjuk, hogy ily műveletnél ennyire tévútra lehetett vezetni az érdekeltek figyelmét? Vajon az ó- vagy az új vi-

DONELLAN ŐRNAGY SZABÁLYSZERŰ ÖKÖLPÁRBAT VIVOTT.

«VILÁGFELFORDULÁS.»

lág melyik részén telepedett le Barbicane elnök és Nicholl százados oly titokban, hogy a szomszéd népek soha még csak észre se vették? Talán a Csöndes-tenger vagy az Indiai-óceán valamelyik elhagyatott szigetén. De hiszen napjainkban már nem létezik «Senki szigete»; az angolok elokkupálták mindent. Ha csak talán az új társulat egy ismeretlen szigetet fel nem fedezett? Az a gondolat teljesen ki volt zárva, hogy a gyártelep az éjszakai vagy a déli földszark környékén létesítették, mert hiszen a «North Polar Practical Association» épen azért akarta áthelyezni e területeket, mert eddig nem lehetett közelükbe férkőzni.

Egyébiránt haszontalan idővesztegetés lett volna Barbicane elnököt és Nicholl századost a kontinensek vagy szigeteknek akár csak viszonylag hozzáférhető részein is keresni. A Gun-klub titkáráról elkobozott jegyzetkönyv azt említette, hogy a lövésnek körülbelül az egyenlítő vonalán kell eldörögnie. Ott csakugyan léteznek lakható régiók, habár civilizált emberek nem is laknak ott. Ha tehát a kísérlet intézői a napéjegen vonala környékén telepedtek le, ez nem történhetett sem Amerikában, Peru vagy Brazília területén, sem a Szunda, Szumatra és Borneo szigetein, sem a Calaber-tenger szigetein, sem Új-Guineában, a hol ilyen műveletet nem lehetett volna végrehajtani a lakosság tudtán kívül. Az is igen valószínűnek látszott, hogy az egész Közép-Afrikában, a nagy tavak régiójában se lehetett volna titokban tartani. Igaz, hogy hátra voltak még a Molokói szigetek az Indiai-óceánon, az Admíral, Gilbert, Christmar, Galopagos szigetek a Csöndes-tengeren és San Pedro az Atlanti-tengeren. De e különböző pontokon tett nyomozások semmiféle eredményre se vezettek. Pusztá következtetésekre és homályos sejtelmekre kellett szorítkozni, a melyek bizonynyal nem voltak alkalmasak a közaggodalmak eloszlatására.

És vajon mit tartott Pierdeux Alcide mindezek fölül? «Alcidum sulfuricumabb» volt, mint valaha, és folytonosan a problema következményei felett töprengedett. Hogy Nicholl százados feltalált egy olyan hatalmas robbantó anyagot, mint a meli-melonit, a mely három vagy négyezerszer nagyobb feszítő-erővel bírt, mint a leg-hatalmasabb robbantószer és ötezerhatszáz-szor felülmulta elődei jó, becsületes régi löporát, — ez már magában is nagyon meglepőnek látszott előtte, de utóvégre is nem volt merő lehetetlenség. Az ember nem tudhatja, mit tartott fenn számunkra a jövő az efféle «haladás» te-

kintetében, a mely lehetővé teheti, hogy egész hadseregek bármily távolságból megsemmisíthetessenek. Még az se lepte meg a mérnököt, hogy a föld tengelye egy lökészsúly visszalökése által megváltoztathassék. Mintha szavait a műkedeményszőjéhez intézte volna, így szólott magában:

«Kétségtelenül bizonyos az, Barbicane elnök, hogy a Föld naponként megéri mindazon lökések visszahatását, a melyek a földön végbemennek. Kétségtelenül bizonyos, hogy mikor néhány száz-ezer ember azzal mulatja magát, hogy egy pár ezer néhány kilogramm súlyú löveggel vagy egy pár millió néhány gramm súlyú golyóval lövöldöz egymásra, sőt akkor is, mikor én járkálok vagy ugrom, mikor a karomat kinyújtom, vagy mikor egy vérgolyócska tánczol az ereimben, mindez bizonyos hatást idéz elő földgömbünk tömegére. A te nagy géped tehát előidézhetheti a kívánt meg-rázkódást. El kell ismerni, hogy ezt annak a számár Maston J. T.-nek az egyenletei elvitáztatlanul bebizonyítják.»

Valóban, Pierdeux Alcide kénytelen volt bámulni a Gun-klub leleményes titkárának számításait, a melyeket az en-quête-bizottság közölt mindazon tudósokkal, a kik képesek voltak azokat megérteni. És Pierdeux Alcide, a ki oly folyékonyan tudta olvasni az algebrai jeleket, mint más ember hírlapot, rendkívüli élvezetesnek találta ezt az olvasmányt.

De ha a felfordulás csakugyan megtörténik, mennyi katasztrófa fog véghez menni a Föld felszínén! Városok fognak összeomlani, hegyek fognak megrázkódní, az emberek milliószámra vesznek el, óriási víztömegek kilökethetnek a medrük-ből és iszonyu szerencsétlenségeket fognak elő-idézni.

Olyan lesz az, mint egy rettenetes földrengés!

«Ha még a Nicholl százados istentől elrugasz-kodott löpora nem volna olyan erős, a milyen-nek mondják, — dörmögő Pierdeux Alcide, — akkor legalább remélni lehetne, hogy a löveg újból a Földbe fog ütközni, akár a lövés kiindu-lási pontja előtt, akár pedig hátulról, miután a földgömböt megkerülte volna. Akar aztán min-den ismét a régi helyére zökkenne vissza, arány-lag rövid idő alatt, — persze miután néhány nagyobb szerencsétlenséget idézett volna elő! Hanem hát erről szó sincs! A meli-melonit ha-tásánál fogva a löveg egy hyperbola felszárát fogja leírni és aztán nem is fog visszatérni a Földre, hogy bocsanatot kérjen tőle a háborga-tásért és mindent visszahelyezzen az előbbi ál-lapotba.»

És Pierdeux Alcide úgy gesztikulált mint egy semaphor-készülék. Minden tárgy, a mely két méternyi távolságban állt körülle, az összezu-zódás veszélyében forgott.

Aztán tovább folytatta magában:

«Ha legalább azt a helyet ismerném, a hol a lövés el fog dörögni, hamar ki tudnám számi-tani nagyjában a Föld ama vidékeit, a hol a fel-szín megváltozása egyenlő lesz a semmivel, va-lamint ama helyeket is, a hol a legnagyobb fokot fogja elérni! Az ember ez esetben figyelmeztet-hetné a lakosokat, hogy idejekorán kihúrozko-djanak, mielőtt még házaik és városaik össze-dölnének, mint a kártyaház. De hogyan lehetne ezt tudni!»

Ezzel összeegyengetvén két kezével azt a rit-kás pelyhet, a mely még a koponyája körül ter-mett, utána tév:

«Nini, most jut eszembe, hogy a megrázkódás következményei még bonyolodottabbak lehetnek, mint az ember gondolná. Hát a tűzhányó hegyek miért ne használhatnák fel az alkalmat eszeve-szett kitérőkre, miért ne okádnák ki a gym-rukban megháborgatott anyagokat, mint mikor az embert a tengeri betegség győtri? És a med-rükből kiemelkedő tengerek egy része miért ne zúdulna be azok kráterébe? Hiszen az ördög vi-gyen el engem! olyan robbanások történhetnek, a melyek szétvethetik az egész földi masinát! Ah! és ez az átkozott Maston hallgat, mint egy csuka! Tetszése szerint lökősi földgolyókat és egy «finom metszéssel» odábtaszítja a minden-ség billardján!»

(Folyt. köv.)

JÁHEL.

ELBESZÉLÉS.

Irta BAKSAY SÁNDOR.

(Folytatás.)

A vallomást röviden beiktatták a kihallgatási jegyzőkönyv különös eseményei rovatába. A tisztek jó kedvvel oszoltak szét, tovább is ismételt-geve a hallott részleteket. Kétségtelenül mind-egyiknek volt valakije, a kiért szívesen felvonná a Jéhu nevet akármelyik ezredben. Nem is tar-tottak titokban a történetet.

Délután négy órakor összeült a hadbíróóság, és következöleg

Itélt:

«Vádolt, a terhére rótt cselekmények elkö-vetésében, saját beismerése alapján elmarasz-taltatván, vitézségi aranyéremmel feldiszi-tetés, — továbbá a két külön ezredben viselt mindkét néven főhadnagyi rangra előléptetés végett ő Felsége kegyelmébe különösen, és az-al ajánlatik, hogy mindkét nevére külön-külön huzzassa a tiszti rangja után járó gázsi-kat. Tekintve pedig, hogy az elsorolt cselek-mények elkövetésére vádlottat a szerelm-vitte, kötelezték, hogy jegyesével előlépteté-sétől számítandó két hónap alatt egybekeljen. A mennyiben végre a szükséges kaucziót saját vagyonából kimutatni nem bírta: megkeres-tetik a hadügyminiszter, hogy a hiányt a tit-kos rendelkezési alaphól fódözze, esetleg a delegációk elé megszavazás végett terjesz-sze. Indokolás szüksége fenn nem forog. Jelen íté-let végrehajtása ezredparancsnok urra biza-tik. — Kelt stb.»

Ez volt az ítélete annak a hadbíróáságnak, mely a mondott órában az ezredparaucsnokné szalonjában összeült, s a melyen a háziaszony elnöklete alatt résztvettek a tisztikarból a főis-pánné és az őrnagy; az altisztek közül két nevelőnő Mlle Toinon mint őrmester és Mlle Margot mint káplár; a márréti grófné — özevgy-menyecke — mint gefreiter és a főispánné kisasszonya mint közvitész.

A referens a márréti grófné volt. Ő tette a vádindítványt; ő szerkesztette meg az ítéletet, — látszik a tentás újjáról, — és nyomban ki is hir-dette az ezredparancsnok előtt, a ki vesztére be-tévedt az asszonyok közé.

Az indokolás ugyan méltányoltatik, — szölt a parancsnok, figyelemmel végighallgatva az ítéletet, — de a rendelkező rész némi változ-tatást fog szenvedni a végrehajtásnál.

Az asszonyok felzúdultak. Semmi változtatás!

De gondolják meg dámaim, hogy az a fiú hamis úton járt...

Nem a rókaén a buczkák között, hanem a szarvasén, ligetéről ligetre...

Névbitörülés.

A tulajdon papja kényszerítette rá. Már pedig az ekleziásának engedelmisséggel tar-tozunk.

Hatóság kijátszása, bizalommal vissza-élés...

De senki kárával!

A hadsereg létszáma csorba miatta...

Mit? Egygyel több vagy kevesebb? Nem érzi azt meg ő Felsége. Aztán szolgált az a fiú két ember helyett is.

És az állítási költségek...

Az a csekélység? Az is csak azt terhelheti, a ki a lajstromot összeállította, és leányt vett föl a legények közé. Vegyék meg a papon, ha bírják. De oda nem mernek menni ugy-e, mert mindjárt lármát üt s Eperjést és Carafát emleget...

Az már szent igaz! — hátrált a parancs-nok borzadályal, aztán folytatta:

No hát nem bánom, lépünk kompromisz-szumra. Én megengedem, hogy tiszté lehessen, ha tud; maguk mondjanak le a főhadnagyi kö-

vetelésről. Én elengedem az állítási költségeket, maguk engedjék el a kettős gázsi. Én megen-gedem, hogy egybekeljen a jegyesével, maguk mondjanak le a kauczióról. Én biztosítom neki a vitézségi aranyérmét, maguk mondjanak le a hadügyminiszterrel és delegációiról.

Az asszonyok hallani sem akartak feltételeik ilyen megnyirbálásáról. A hadügyminisztert semmiképen el nem engedik. Küldöttségileg fogják ostromolni rémpeticiójával. Tizenöt perczet engednek a magabátérésre.

A parancsnok meg volt szeppenve, könyör-gésre fogta a dolgot. — Ne tegyék ki őtet a had-ügyminiszter haragjának, mert bizony a Kaukázusban virrad meg. Inkább ráadásul kegyelmet eszközöl annak a bosnyáknak. Visszakapja a va-gyonát ha volt; ha nem volt, vagyonot kap; egy pár ökörre valót is; bíróná teszi a falujában egész életére. Bort is kap annyit, a mennyi vi-zet ő engedett nekünk. Kell-e még több?

— Adja ezt írásba!

— Nem elég az én szavam? Vegyék hát jegyzőkönyvbe, aztán majd aláírom.

— Inkább meghisziünk a szavának! — szölt sebtben a márréti grófné, tentásújjait nézegetve. — De az ítélet kihirdetésén mi is ott leszünk. Hir-desse hát ki!

A parancsnok elővezettette a bűnöst.

Lépő őrmester! feljebbvalóid felvezetésé-ben vétkenek itéltétek, s ezért ezen ezredben viselt altiszti rangodról lefokoztatva, ennek köte-lékéből, mint illetékelenül fölvet, elbocsátatol. További megbüntetésed céljából saját parancs-nokságodhoz jelentés tétetik. Eszköz leszek ab-ban, hogy a büntetés enyhe legyen, sőt a vád is elejtessék, egy feltétel alatt. Újra tényleges szolgálatba állasz, jelentkezel tiszti tanfolyamra, s el nem hagyod, míg meg nem szerzed a tiszti rangot. Minden könnyítésre számíthatsz, a mire egyébként, a mint ítélem, nincs szükséged. Add szavadat! Nos?

— Szavamat adom, ezredes uram!

«És a jegyesével tartozik egybekelni.» — Hangzott egyhangulag az ítélet súlyosbítása francia nyelven, a félig nyílt ajtón keresztül.

— És a kardbójttal, ha tetszik, szolgálatban maradsz, — tolmácsolta engedelmesen a pa-rancsnok, — ha tetszik egygyé leszesz azzal, a ki helyett most szolgáltál.

— Szavamat adom, ezredes ur!

XVI.

Ezüst-csillaggal és kardbójttal tért haza újabb három évi távollét után; most már még a mos-toha sem tagadhatta nagykorúságát.

A jegyzőhöz szállt, kinek azonnal elbeszélte viszontagságait a főbb részleteket. A jegyző viszont az előjárásának magyarázott meg any-nyit, hogy nem Péter gyerek ám már, nem is Péter öcsém, hanem hadnagy ur, és is pedig Tekintetes. Most pedig álljon elő az árvaatyja, és hozza tisztába a hadnagy úr örökségét.

Rendszeres számadásról, most mindjárt, szó sem lehetett. Előbb az árvaszéktől kell kérni a kiutalványozást a betervezett iratok alapján. De annyit mégis lehetett tudni, hogy szépen felszaporodhatott hat-hét esztendő alatt. Hat-hét ezer forint lehet a készpénz, a mennyi még nem volt árakézből Karafokon. Ezzel aztán bizvást lehet az ember hadnagy, — még kapi-tány is!

— Ez még mind semmi ahhoz képest, a mit az az asszony összekuporgatott, — árulkodék a bíróné. — Az egész helységen túl tesz, asszony létere, hogy szinte szegényeljük. Csak zsákokból százakat vett be, a szénából soha egy szálát fel nem etetett, hanem eladta nagy áron, olyankor mikor egy szál sem volt már a környéken. Még a szalmazsákja is bankóval van annak tele. Csak

jól megszámoltassa a Tekintetes hadnagy ur, mert az mind a hadnagy uré...

— A mit szerzett, az az övé, én nem nyujtom utána a kezem. Ő fáradt érte! felelt Péter szá-razon.

— De mi azt meg nem engedjük; az egész falu kiteszi magát kigyelmedért, hogysem az árvát kiforgassák. Bizony a Jóra Bálintból ne gazduljon fel a jöttment!

— Hagyjuk azt bíró uram! ne szidjuk addig, míg meg nem érdemelte. Ne féltsen engem! Hát hiába lettem volna manipulálás strázsmester?

— No azért mondom, hogy csak felkösse ki-gyelmed a kardot! Inkább én is kigyelmelekkel tartok; még kis bíró is viszek magammal, mert az az asszony — a micsodás, — még vaslapáttal vár bennünket.

— Majd ha vaslapátra kerül a sor, de az messze van. Most még csak atyafiságos látoga-tás a dolgom, a hova nem bíró kell, hanem pap, meg jegyző. Ha nem sajnálják a fáradságukat.

A jegyző mindjárt készen volt; a papot sem kellett soká keresni, mert az ilyenkor alkonyat felé a csikaiban még a teheneiben gyönyörködik. Meg is találták, el is indították, hogy vezesse őket. Ment is szívesen, mert látha valami jó trak-tátusnak való igaz történet adja magát elő.

A mostoha már a kis ajtóban várta, — de alig várta, hogy kövér karjaival magához ölelhesse a szép katona fiát; az úr fiát, a milyen még nem volt ebből a faluban. Mögötte Jáhel állt pirulva; szemei versent ragyogtak pártája gyön-gyeivel.

— Szép kis Jáhelkém te! — szölt a leányhoz, mikor anyja karjaiból kibontakozott — tudod-e, hogy te helyetted voltam katona három eszten-deig? Ha nem hiszed, majd elmondom.

Gyöngéden homlokon csókolta a leányt, a mit még a testvérbátyjának is köteles megengedni minden leány.

— Akkor hát ez a szép kardöv engem illet! felelt Jáhel, s ügyesen lekapesolva a kardövet, a maga derekára kötötte. Még csörentett is egyet a karddall.

— Hát azt tudod-e kedves Péterbátyám, hogy én meg te éretteit szöttem-fontam három eszten-deig. Könnyebb ám a pesti utczán kardosan sé-tálni reggelenként, mint rokkán ülni éjjel-nappal.

— Teszed le mindjárt! rivallt rá az anyja. — Nem szégyenled a derekadon azt a kardot?

Dehogy tette le! Feleletül de még ki is vonta, úgy ment a vendégei előtt a nagy szo-bába.

— Már minek szégyelném, mikor a testvér bátyámé! Nekem hozta!

Le sem telepedtek, Rákhel asszony már is hozzá akart fogni a számadáshoz.

— Itt is már az ideje édes fiam! Maholnap úgy sem bírnám, hát csak vedd által a mi a tied mert azt nehéz dolog őrizgetni egyes asszonynak.

Hagyjuk azt anyám asszony! Könnyen át-esünk rajta, ha letakarítunk. Eleget számoltam hat esztendeig, most pihenni akarok.

— De pedig nem pihensz addig, míg meg nem számolunk. Egy óráig se higye azt a falu, hogy én huzom-halasztom.

— Mondtam már, hogy a mi az enyém, azt átveszem, mikor rákerül a sor...

De Rákhel asszony erőnek erejével számolni akart.

— Azt sem tudod mid van! Mert azért, hogy én fősvény kutya voltam, — édes fiam te! tu-dod-e, mikor egy szivart adtam két vasárnapon-ként? — nem magamért voltam fősvény. — Egy gombostű-érő sem kell nekem a Jóra Bálint va-gyonából, csak a mit megszolgáltam. — Kinek? Minek? ennek az egy leánynak? Úgy is visz ez annyit, hogy bár felényi legyen az urának! Sze-

reztem! Nem tagadom! Megáldott az Isten! De nem azért áldott meg, hogy én átokra fordítsam az ő áldását. A mit szerettem arról, én rendelkezem. A Jóra Bálint házánál szerettem! Azt mondta egykor, ha én nem utálok az övét, hát ő sem utálja az enyimet. No hát én sem utálok az övét! Sohasem is utáltam. Akkor szerettem legjobban, mikor azt kiabáltam rám, hogy utálok. Nem utáltam, csak szerettem.

— Kedves édes anyámasszony! — csitította Péter a neki gyűlalt asszonyt.

— Az vagyok, jól mondod. Szeretlek, úgy mint a magamét, nem jobban. Hát édes fiam, ha letakarítunk, átvessz az ingatlanaidat; a természetesen megosztunk. De a mi készen van, minnek várunk annak? Fele a tied, fele a lányomé.

— Jól van édes szülém! — válaszolt Péter. — Hát legelőször is osztunk meg a házon. Adjon belőle nekem egy sarkot, a hol meghúzzam magamat, míg visszamegyek Félegyházára.

Pokol Félegyházára! csak nem akarsz örökké katonáskodni. Inkább tűzbe dobom azt a kardot. Gazda kell ide, nem hadnagy, mert én már nem őröm tovább!

Aztán elkezdte számolni az újjain mi van, hol van, miben van. Padláson, istállóban, takarékban. Mit kapott ő a jószágból, gabonából, kenderből, szénából nyolcz esztendő alatt. Mikor ebbe is beféradt, felhajtotta az ágyterítőket.

— Nézd ezeket a párnákat, ezeket a vánsokkat. Mind magam szőttem. Egy marok nem sok, annyi vett tollsincs benne! ez a négy új fosztotta, a kit itt látsz, s aranyért nem találál közte egy szál feketét...

— Hát aztán mikor lesznek ezek a szép csikos párnák az ablakba kirakva? — incselkedik Péter.

— Majd ha lesz, a ki megérdemli, — felelt az asszony sebtiben. (T. i. akkor szokás az ablakba rakni, mikor jegyben jár a leány.) De te édes fiam, csak a magadét vedd számba, a lányomé majd számon tartom én.

E közben beakonyodott. Jáchel egy nehéz damaszkbroszterített asztalra; tolnai takács remekét, melynek hófehérsegu falát halvány sárga színű oroszánok lepték el, sörényes, izmos, kegyetlen állatok, szinte hallani lehetett az ordításukat, meg a farkuk pattogását, haragjukban; szélein köröskörül vadászok és kopók üzték a szarvast, mely szökve veti át magát a hajló ágakon, míg a bokrok alatt sunyi róka vonsozolja hosszú farkát. Négy teríték a négy oldalon, közöttük két fehér kanesó, körülakva poharakkal; köztük a piros billikom, a jegyző egykori ajándéka. Párjának tudjuk a végét.

A leány újból kifordult, s egy fehér tállal tért

vissza, melyet az asztal közepére helyezett. A táll színig volt piros tejfelbe halmozott paprikás csirkével.

A három férfi nem is kinaltatta magát; asztalhoz ültek, s míg Jáchel sürgött forgott, Rákhel asszony újra a számadást vette elő.

— Ugy igaz! majd el is feledtem. A hegyen is ott a sok bor, alig fér már a pinczébe. Nyolcz évi termés egy rakáson. Biz' én abból semmit sem adtam el, mert nem értek hozzá. Nem mertem belefogni, mert azt mondják, hogy a margitánus a szemét is kicsalja az embernek; rosszabb a cigányánál. Hamis a füzérje, a spiritusza, kivel a bor erejét méri. Két-három fokot leeszküszik, s mikor vitétni akarja, rálelkei, hogy a

pecsét fel volt törve; pört akaszt az ember nyakába. Már pedig én csak olyan porbe szeretek kapni, a kiből magam vagyok a bíró. De kóstold meg hát legalább! — tette hozzá, s felkelve helyéről tele töltötte a piros billikomot, — így a magadéból!

Péter fölvetette a poharat, s kiitta félig. Jáchel abban a perczben lépett be egy csörögés tállal.

— Jáchel! — szólt a fiu, erősen szemébe nézve a leánynak. — Iszol-e velem egy pohárból?

— Iszom! — felelt a leány, s ragyogtak a szemei, a mint a poharat átvette.

— Vízet is?

— Vízet is.

— Tejet is?
— Tejet is.
— Mézet is?
— Mézet is.
— Mérget is?

— Halált is! — felelt a leány, de már akkor arca az ifju kebelén rejtőzködött.

(Vége.)

EGYVELEG

* A paradicsomfából Közép-Amerikában Veraynes környékén már csak hét darsb van. Minden fán egyetlen vakító fehér színű virág van, mely kinyitva, repülő galambhoz hasonlít s oly átható illata van, hogy két kilométer távolságból is meg lehet érezni. Minden évben egészen elhervad a fa, de lehulló gyümölcsei phoenixként újból feltámasztják. Sokan kísérletet tettek már már ezt a gyönyörű fát szaporítani, de eddig sikertelenül, a fa csak eredeti helyén tenyészik s itt végpusztulása közel van.

* Felélesztő hatása van a borszeszcseppnek némely halakra. Különösen a csukák és keszegék, még ha 4 órán át voltak is szárazon, rögtön elevenek, ha szájukba egy csepp borszeszt öntenek. Ezt a tudományos felfedezést most arra akarják felhasználni, hogy az eleven elküldött halak szája borszeszszel telített kenyeret vagy spongyát tesznek, hogy a hosszabb utat is kiállják.

* Új üzlet. Egy élmes new-yorki kereskedő 25 év alatt egy millió dollárt nyert az által, hogy az új házasságok kétszeresen küldött házassági ajándékokat megvásárolta s azokat újból előnyösen eladta vagy elcsérelte.

* A mértékletesség ellen. Maryville városban (Kansas állam) szigorú tilalom alatt áll a szesz italok kimerése. Mivel azonban itt sok német lakik, kik sör nélkül szomorúnak találnák a világot, a törvényt úgy játszzák ki, hogy a torna-egyesület tornacsarnokában méri ki a sört, s minden egyes tagnak ebbe a csarnokba külön kulcsot adnak. A sört a szomszéd államból kocsik számra hozatják s a rendőrségnek magánegyetlen semmi keresete. Az élmes torna-egyesületnek azóta igen sok buzgó tagja van, csaknem a város lakosságának fele része, sőt még 2-3 órányi távolságról is jöttek be "tornászok", természetesen a tornacsarnok kulcsát magukkal hozva.

* Egy millió márká papirpénz ezer márkás jegyekben 2 kilogrammot, ötszáz márkásokban 3 és felet, száz márkásokban 13-at, ötvenmárikásokban 25-öt, húszmárikásokban 46-ot s ötmárikásjegyekben 145 kilogrammot nyom.

„JÁCHEL.” — ROSKOVICS IGNÁCZ RAJZA BAKSAY SÁNDOR ELBESZÉLÉSÉHEZ.
„Jáchel — szólt a fiu. — Iszol-e velem egy pohárból?” — „Iszom!” felelt a leány. — „Mérget is?” — „Halált is!”

BRANKOVICS GYÖRGY

KARLÓCAI ÉRSEK, SZERB METROPOLITA-PATRIÁRKHA.

Hazánk szélső déli határán, a »szerb Athosz-hegység» nevezett kies Fruskagora alatt fekszik Karlóca városa. Nem nagy város, de nagy a neve, és pedig nem csak a hazai görög-keleti hitvallásuk között, hanem abban az egész nagy világban, melyet a görög-keleti egyház hívei borítanak. A kis város nagy hírének alapja az, hogy itt van a magyarországi görög-keleti szerb metropolia, itt székel a szerb egyház főpapja, a patriárkha. E patriárkhanak nem régen még a teljes ezime ez volt: »patriárkha a szerb, román és bolgár népnek, valamint az egész Illyricumnak», más szóval, mai nyelven szólva: a karlócai szerb patriárkhanak tekintélye kiterjed az egész Balkán-félszigetre.

A szerb patriárkhatus e nagy tekintélyének régi, tiszta történeti alapja van. Az egykor önálló szerb birodalom Dusan császár uralomdása alatt érte el virágzása korát, midőn, — Kállay Bénivel, a szerbek története jeles magyar írójával szólva, — »a császári czim oly teljes függetlenséget, oly valóban önérzetes s a világ minden államával egyenrangú, önálló uralmat jelentett, hogy a szerb birodalom főpapja sem függhetett többé más hasonló állam egyházától. Az 1346-ik évben Szokolyében tartott zsinaton, az összes szerb és bolgár papság jelenlétében, Dusan az akkori szerb érseket, II. Janityját (Joannikiosz) szerb patriárkhává proklamáltatta, megszüntetvén jövőre a kötelezettséget, hogy Byzanczhoz forduljon megerősítésért; székhelyét pedig Ipeket jelölte ki.

Az önálló és független szerb állam megbukott. A szerb nemzet legnagyobb része azonban inkább választá a török rájárah szomorú sorsát, semhogy vallásához hűtlen legyen. A szerbek története akkor csakis az egyházban központosult, abban húzódtott meg közéletük. »Az ipeki patriárkhatus, — írja Kállay, — túlélt a szerb állam végromlását, és tagadhatatlan, hogy a papság ez időkből nemcsak mint a hit, de egyszersmind mint a nemzetiség őre tűnik föl».

Midőn a török rabiga nyomása végképen türehtetlenné vált, a szerbek, Csernovics Arzén ipeki patriárkhájuk vezetése alatt 1690-ben, tehát épen kétszáz évvel ezelőtt, kivándoroltak hazájukból, — mintegy 40 ezer család, — s Magyarországon kerestek s találtak új hazát.

Ennek a Csernovics előbb ipeki, majd magyarországi szerb patriárkhanak trónjába ülteti most a Karlóczán tartott szerb kongresszus választása és Ő Felségének, az apostoli magyar királynak jóváhagyása azt a férfit, a kinek ez alkalommal arezképét bemutatjuk, s ki a saját erejével, egyedül személyi jeles tulajdonaival küzdött föl magát egyházának legalacsonyabb lépcsőjéről arra a messze ragyogó fényes polczra, melynél magasabb a szerb keleti egyházban sehol elérni nem lehet.

E soraimnak szánt kereten messze túlterjeszkedném, ha a szerb patriárkhái trónuson két évszázad óta ült főpapokat és azoknak működését ismertetni akarnám. A ki a szerbek történetét ismeri, tudni fogja, hogy a szerb metropolia főpapi széken nem egy oly kiváló egyén ült már, a ki nem csak a saját egyháza ügyeivel foglalkozott s védte annak önkormányzatát, hanem más téren is szerepelt, sőt a hazai történelem alakulásába is befolyt. Tény különben az is, hogy a nagy nevű Tokoly Száva, a nevével nevezett

budapesti szerb nevelőintézet alapítója által még 1790-ben kezdeményezett s a korszellem és a népiöllet által a szerb egyházi és iskolai élet terén sürgetett hazafias reformtörekvések közül, dacára egy lefolyt egész évszázadnak, sok még ma sincs nagyban és egészben megvalósítva; és pedig azért nincs, mivel e század folyamán nem egy patriárkha állt a szerb egyház élén, a ki a szerb egyházi és kulturális állapotok javításával nem sokat törődött, sőt azokat részben még ellenetzte is.

Nagy és nehéz, de épen azért fontos és igen hálás munka vár Brankovics Györgyre, az új patriárkhára: föltagyni a száz éves közönynyel és a szerb egyházat s annak sok és igen gazdag kulturintézményeit a haza és a szerb nép érdekében a mai korszellem követelményei szerint átalakítani, úgy szólván alapjukból föl a tetőzetig újra építeni s magasztos rendeltetésükre alkalmassá tenni.

Mindannyian, a kik a karlócai szerb egyházi

BRANKOVICS GYÖRGY
KARLÓCAI ÉRSEK, SZERB METROPOLITA-PATRIÁRKHA.

kongresszuson Brankovics György eddigi temesvári püspöknek metropolita-patriárkhává választásán buzgólkodtunk, meg voltunk arról győződve, hogy benne egyházunk oly főpapot nyere, a ki egyházunk és iskolánk terén éveken át kifejtett buzgó és sikeres munkálkodásánál fogva leginkább lehet hivatva megítélni, hol és miképen kell újjászervezkedésünket nem csak megkezdeni, hanem sikeresen végre is hajtani, s kinek, mint egykor világi papnak, érke is van, s áldozni is tud és szeret népének szellemi és erkölcsi jólléte érdekében. Tudtuk mi azt, hogy Brankovics püspök nem hiva a tétlen kontemplatív világnézetnek, nem hódol mulékony, hiú törekvések varázsanak, hanem hogy erőteljes, munkás ember, a ki apostoli hivatása teljesítésében bejárta egyházmegyéjének minden zugát, megismerkedni törekedett a bajok forrásaival,

közvetlen érintkezésből győződött meg minden papjának, minden tanítójának értelmi és erkölcsi értékéről s a számukra megszabott téren teljesített működésükről, megvizsgálta az egyházközségeket s eddigi szerény püspöki dotációjából is örömet áldozott mindenütt, a hol ezzel a szükség segíteni lehetett.

A valódi érdem emelte hát Brankovics György püspököt a szerb egyház élére, és emelte az a remény, hogy ő vele az egyházi életben új korszak kezdődik, melynek jelszava lesz: munka, ernyedetlen munka hazánk és népünk, s ennek vallásos és kulturális fejlődése érdekében.

Brankovics patriárkha külső megjelenésében is méltóságos, tiszteletet gerjesztő erőteljes férfiú, a ki tapintatos, világismerő emberre valló modorával s lekötőléző szeretetreméltóságával az idegent is könnyen megnyeri. Bácskai születés lévén s magyar iskolákat is látogatván, a magyar nyelvet ép oly tökéletesen beszéli, mint anyanyelvét. Egyéni kiváló tulajdonai már szerényebb állomásaiban is mindig előkelő szerepet juttattak neki a közélet terén.

1830 márczius hó 13-án (a Gergely-féle naptár szerint 25-ikén) született Bács megye Kulpin nevű községében, hol atya Sztratimirovics metropolita idejében, — kinek családja ott terjedelmes földbirtokoknak volt ura, — lelkes volt mindaddig, míg Zentára át nem helyezték. Fia, a mostani patriárkha, Ő-Verbáson és Baján végezte a gimnazialis tanulmányokat, a filozófiát pedig N.-Körösön. Az 1848-iki események megakasztották abban a szándékában, hogy a budapesti egyetemen fejezze be tanulmányait. Így lett 1852-ben jegyző Zenta városánál.

A hivatalnoki pályára azonban nem érezvén hivatást, beiratkozott a karlócai teológiai iskolába s annak befejezése után megnősült és papi pályára lépett. Eleinte káplán volt Zentán, atya mellett; 1857-ben pedig adminisztrátor, míg nem Zombor város egyházközsége fölismervén kiváló szellemi tulajdonságait, a még egészen fiatal segédlelkészt 1859-ben papjának választotta, 1862-ben a zombori tanítóképző-intézetnek is igazgatója lett s ezt a kiváló intézetet tíz esztendőig nem csak lelkiismeretesen igazgatta, de jó hírében is emelte.

Neje időközben elhunván, s így a magasabb papi állásokra kánonjogilag képesítve lévén, az 1882-ik évi május 3-án (19-ikén) tartott püspöki zsinat temesvári püspökké választotta, mely választás után egyúttal a kovilyi zárda főnöke lett. Ugyanazon év július hó 13-án püspökké szenteltetett.

1883 április 17-én Milán szerb király a Szent-Száva-rend első osztályu nagy keresztjével tüntette ki.

1869-ik év óta volt tagja a szerb egyházi kongresszusnak, hol eleinte mint világi pap, majd mint püspök, kiváló szakismeretével és jeles szónoki tehetségével fogva előkelő szerepet játszott.

Most, midőn patriárkhává lett megválasztása a király jóváhagyása alá terjesztetett, Ő Felsége azzal adott e szerencsés választás fölött megelégedésének kifejezést, hogy őt valóóságos belső titkos tanácsosi czímmel ruházta föl.

Szivükből kívánjuk, hogy az egyházi és iskolai téren szerzett érdemei által e magas állásra emelt derék, hazafias egyházfő, még évek hosszú során keresztül érvényesíthesse tehetségeit hűvének szellemi és erkölcsi fejlődése érdekében, egyháza és hazája javára.

POPOVICS V. ISTVÁN.

PAULI RIKHÁRD.

Sikereiben gazdag művészi pályá nyerte ünnepélyes befejezését a magyar dalműszínházban e hó 5-én. Pauli Rikhard búcsúzott el az öt melegen ünnepelő közönségtől, kilépvén az intézetből, melynek csaknem három évtizeden keresztül egyik legbuzgóbb és legkedveltebb művésztagja s minden körülmények között megbízható támasza volt. Annyira megbízható és annyira szükséges, hogy midőn két évvel ezelőtt bejelenté az igazgatásnak nyugalomba vonulása szándékát, oly hézagot hagyott volna maga után, mely a legnagyobb zavarba ejtette volna a magyar dalműszínház vezetését s komolyan veszélyeztette volna az előadások folytonosságát. S ezen nem fog csodálkozni senki, a ki tudja, mi csoda kört töltött be Pauli a magyar operánál.

A mi érdemét a magyar dalmű körül most, midőn távozik, még nagyobbá teszi, az az a szerep, mely őt egész pályáján jellemzi. Nem kereste soha a zajos ünnepeket, nem igyekezett mesterségesen fokozni hírnevét, a babérért soha nem tett kerülő utat. Mint a kötelességet híven teljesítő katoná, haladt a művészi pályán, egyenes irányban, nem a tapsokért, hanem hogy hívatását betöltsa. A mi tapsot ő aratott, az őszintén volt adva a közönség, s becsületesen megérdemelve az ő részéről, bizást vehette művészi természetes jutalmának ép úgy, mint azt a rokonszenves tüneményt, melylyel búcsúja alkalmával találkozott.

Pauli Rikhard 1835 november 24-én Pozsony-megyében, Rakovícson született, hol atyja uradalmi főerdész volt. Családi neve Paulikovich, régi nemes család, melyből a jó nevet szerzett Paulikovich Lajos is származott, a ki nem rég hűnyt el Kassán, s a művészek unokatestvéré volt.

Középiskoláit Nagy-Szombatban végzi s már itt föltűnt kellemes szopránhangjával a templomokban, hol a nagyobb isteni tiszteletek alkalmával az énekarban működött. Tanári pályára készült s e végből tanulmányai folytatására Bécsbe ment. Szabad idejét azonban itt is az énektanulásnak szentelte s szorgalmas tanítványa lett Nagel karmesternek, ki őt szintén alkalmazta a templomi énekarban, sőt az udvari dalműszínházba is bejuttatá, hol a karácsonykor és húsvét idején előadatni szokott oratoriu-mokban magánénekreket is rábíztak.

Tanulmányát befejezván, tanári oklevelet nyert. De már ekkor ellenállhatatlanul élt benne a művészet utáni vágy s Bécs egyik leghíresebb énekmesterének, Gentilomónak lón tanítványa. Ezen fölül nagy szorgalommal feküdt neki a hegedű- és a zongora-tanulásnak, hogy zenei értékét minden irányban kiképezze. S ezt igen okosan cselekedte. Volt a nemzeti színház ope-

ránál nagyobb, szebb, csengőbb hangú énekes akárhány, de olyan, a kire annyira rá kellett volna a valóban képzett, valóban «muzikális» művész neve, mint ő rá, nagyon kevés volt. Ez tette őt utóbb a zeneoktatásban is a legalaposabb mesterek egyikevé. A hegedűt és zongorát különben ma is művészileg játsza.

Midőn művészetében már annyira haladott, aké, hogy a nyilvános fölépést megkísérélheti. Pozsonyba ment s ott lépett föl először 1857 tavaszán. Első fölépése fényesen sikerült. Sajtó és közönség egyaránt elismeréssel fogadta s az olmtüzi színház szerződéssel kínálta meg. Itt működött aztán, honnan Grácba és Brünnbe ment vendégszerepre.

Ekkor azonban meglepte a honvágy. A nemzeti színházról épen az időben vált meg Jekelfalusi, s Pauli bemutatta magát gróf Ráday Gedeon akkori intendánsnak; csak hogy később érkezett, a hely már be volt töltve. Körutrá indult tehát s játszott Krakóban, Bukarestben, Brassóban, migmen 1859-ben Kolozsvárra jött, hol annyira megnyerte a közönség tetszését, hogy azonnal szerződtették.

Három évig működött itten, mint a közönség kényeztetett kedvence. De időközben többször fölépett mint vendég a pesti nemzeti színházban is, oly sikerrel, hogy a derék hazai erőt utóvégre is itt marasztalták.

A nemzeti színpadon, mint már szerződtött tag, 1862 április 22-én lépett föl először az «Alvájáró»-ban s azóta mindig a magyar opera tagja maradt egész mostani nyugalomba vonulásáig. Huszonnyolc évén át működött tehát szakadatlanul ez intézet körében, mindig a legelső szerepekben és oly buzgón, hogy ő miatta soha nem kellett a műsort megváltoztatni, ő rá mindig bízott számíthattak. A lírai tenor volt a szerepköre. De azért nem egyszer lépett föl hőstenor szerepekben is s dacára, hogy hangja sem nagy terjedelemmel, sem nagy erővel nem rendelkezett, úgy tudott vele bánni, hogy mindig kivívta a közönség elismerését.

E mellett mint rendes énektanár is működött a nemzeti színi képzőintézetben, sőt magánoktatást is adott. Növendékei közül nem egy már a külföldön is elismerést szerzett mesterének. Így a többi között Vaszlavics Adél, a kölni színház tagja, a ki most Budapestre jött, hogy mestere búcsú-fölépítésben részt vegyen s eljátszsa a «Sevillai borbély»-ban Rosinát, Pauli Almavivája mellett. Ő képezte ki az énekművészetben egyetlen leányát, Hentallerné Pauli Mariskát is, a ki most egy szép jövőt ígérő művészi pályára kezdetén áll. De a budapesti közönség egykori kedvence, Markovics Ilka is, a ki utóbb neje lett s a ki Hollosi Kornélia után a koloratur szerepekben anynyi babért aratott, szintén sokat köszönhetett Pauli műértő útbaigazításának.

Az, hogy 28 évi művészi pályája alatt nem kevesebb, mint 2546-szor lépett föl a színpadon, már magában is olyan adat, mely pártját ritkítja az énekművészet statisztikájában. De a mi e jelenséget még ritkábbá teszi, az, hogy e hosszú pályá végén sem vesztett hangja eredeti színéből s nem látszott meg rajta, a nagy igénybevétel dacára sem a kopás, vagy fogyatkozás. A mi pedig már valódi unikumnak teszi szereplését, az az, hogy az nem őt-hat szerepre szorított csupán, mint a legtöbb külföldi művésznél, hanem kiterjed a dalműköltésnek külföldi és hazai újabb, csaknem egész irodalmára. Igaz, hogy voltak szerepei, a melyekben igen sokszor lépett föl, így Almavivában, melyben el is búcsúzott, 126-szor, a Fekete dominóban Massarában 113-szor, Hunyadi Lászlóban részint a cím-szerepben, részint V. Lászlóban 106-szor, Lalla-Roukban Noureddinben 87-szer, de többi szerepei — több mint nyolcezer — a legkülönbözőbb dalművek hosszú sora közt oszlottak meg. Alig hiszszük, hogy legyen Európában egy második énekművész, a ki gazdagabb műsort tudna fölmutatni. De még megközelítőt is csak nagyon kevés.

Képzelték tehát, mekkora az a hézag, melyet Pauli távozásával hátrahagy. Szerencsére, hangjának teljes birtokában távozik s nem távozik messze. Megmarad a magyar dalműszínház tiszteletbeli tagjának s ha egyszer-másszor úgy esnék a dolog, hogy helyt kellene állani: Pauli Rikhardot bizonyonyal viszont fogja látni a közönség, mely meglelt elismeréssel kísérté pályáján s mely megőrizte rokonszenvét iránta távoztában is.

URVÁRY LAJOS.

A hírlapirodalomnak egyik legmunkásabb tagja Urváry Lajos hunyt el a fővárosban, e hó 8-ikán hajnalban, 48 éves korában. Huszonöt évet töltött a hírlapiírói pályán s a «Pesti Naplót» évek hosszu során keresztül szerkesztette. Irodalmi működése változatos volt, kezdetben a szépirodalommal foglalkozott, majd politikai lapok szerkesztésében dolgozott, aztán több napi lapot szerkesztett. Fáradhatlan, munkabíró ereje nem csökkent e hosszú idő alatt, míg egy végzetes betegség rövid idő előtt meg nem törte. Vonzó modora, szorgalma, a közéletben is utat nyitott neki; tagja lett az országgyűlésnek, a fővárosi hatóságnak, s az írók és művészek társasága elnökeül választotta.

Urváry Lajos bajor családból származott. Nagyatya költözött be Magyarországra, s kamari szolgálatban nyert alkalmazást. Utódai a Herrenröther családi nevet aztán megmagyarosították. Urváry Lajos a hatvanas évek elején jött a fővárosba, tanulmányai bevégezésére. Már ekkor foglalkozott az irodalommal, s a hatvanas évek szépirodalmi lapjaiban gyakran találkozhatni elbeszéléseivel. Mint hírlapiíró, még a Török János szerkesztette «Pesti Hírnök»-nél talált alkalmazást először, hol az irodalmi és művészeti eseményekről írt és a hírek rovatait vezette. Az országgyűlés megnyitásával a közélet nagy mozgalmait a magyar hírlapirodalomban is addig soha nem létezett pezsgő életet idézték elő, egymás után támadtak a napilapok. Urváry is megvált a «Pesti Hírnök»-től, mely egészen a konzervatív közönségre lett, Pompéry lapjához, a szabadelvű «Magyarország»-hoz ment át, majd pedig Toldy István «1848» című napilapjának szerkesztésébe lépett, a hol jóval szabadabb hatáskör nyílt meg előtte. Ekkor a szépirodalommal végkép fölhagyott, s lett belőle publicista.

Kevéssel a kiegyezés s az alkotmány visszaállítása után Budapest főváros tekintélyes polgári elemei olyan napi közlöny alapítását határozták el, mely az akkori éles pártellentétek közepette elfogadatlannal és pártkínálatoktól menten, szabadelvű és mérsékelt szellemben méltassa és bírálja hazai közügyeinket. A lap címe «Századunk» volt. A Klapka György tábornok, Szentkirályi Móríc képviselő és más tekintélyes férfiak támogatása alatt álló nagy napi lap felelős szerkesztését Urváry Lajos vette át. Az ő vezetés alatt a fiatal napilap, elfogadva Deák Ferencz alkotásait, a közjogi alapot, gondos szerkesztéssel, élénk tartalmával, szabad és pártatlan irányával megnyerte a közönség tetszését. Két évnél tovább állt a lap Urváry Lajos szerkesztése alatt, midőn végre 1869. december havában összeolvadt régebbi tekintélyes testvérével, a «Pesti Napló»-val, melyek szerkesztését Urváry Lajos vette át. Ennek tizenhét évi szerkesztése kiváló szakasza Urváry életének. A «Pesti Napló» a magyar sajtóban nagyteljesítményű organum lett b. Kemény Zsigmond szerkesztése alatt, s a közélet kitűnősségei — maga Deák is — dolgoztak bele. Báró Kemény Zsigmond betegeskedni kezdett, s a lap szerkesztését 1869. december 1-jén Urváryra bízta, magának csak a főszerkesztői állást tartván fenn. Kemény azonban egyre beteges lett, s 1873. július havában végképp megvált a Pesti Naplótól. A tevékeny szerkesztő működését 1872-ben azzal jutalmazta az erdélyi részek egyik választó kerülete, az oláhfalusi, hogy bizalmával tisztelte meg. Mint az 1873/4-diki országgyűlés tagja, folyton résztvett annak működésében. 1882-ben pedig Zalamegyének eskütertői kerülete választotta nagy szótöbbséggel országgyűlési képviselőjévé.

Urváry életteljes, ép ember volt, a kit a munka csak éltetett. Hanem az utolsó évből sok csapás érte. 1884-ben első neje, szül. Preiszner Ilona, önkézevel vetett véget életének. A politikai pártviszonyok is kedvezőtlenül alakultak képviselői állására. Az utolsó választásoknál az abonyi kerületben lépett föl, de kisebbségben maradt. 1887. végén a «Pesti Napló» szerkesztésétől is megvált, de azért hírlapiírói munka nélkül nem lehetett, s a «Nemzet» szerkesztésében folytatta journalistikai pályáját, a külföldi rovatot vezetrén.

De eddigi vidámságát, lelke rugékonyságát el-

vesztette. Már-már beletalálta magát megváltozott helyzetébe, mikor egy kegyetlen betegség jelentkezett, a nyelvrák. Szabadulás nem volt. Urváry maga is jól ismerte helyzetét, tudta, hogy napjai megszámlálvák. A nyár óta sorvasztotta testét és lelkét a betegség, s az őszkor tudta meg Urváry, hogy nincs menekülés. Bár semmi reménye sem volt, hogy életben marad, még súlyos betegen is bejárt a «Nemzet» szerkesztőségébe, s végezte dolgát rendesen. Három hónap előtt kidőlt a munkából és haldoklott. Szenvedése fokozódott napról-napra, legutolsó napjai kimondhatatlan kínosakká váltak. Táplálékot sem tudott már magához venni, eszméletét sokszor elvesztette. Halála is úgy következett be, hogy a hosszas aleltáság átváltozott örök alvássá s családja egyszer csak észrevette, hogy nem lélegzik többé.

Urváry 1885-ben másodszor házasodott, nőül vevén Helvey Laurát, a nemzeti színház drámai művésznőjét. Első házasságából két gyermeke maradt: Lajos, ki a bécsújhegyi intézetben katonai pályára készül, s Ilona, egy szép tehetségű felnőtt leánya; második házasságából van egy három éves fia: Pál.

Életének utolsó idejében, mikor még künn járhatott az utcán, maga búcsúzott el ismerőseitől. Ha egygyel-eggyel összetalálkozott, érzeny szavakkal mondott búcsút, és szorított kezet. Megrendítő volt ez. A pusztító betegség nyomai még nem látszottak annyira rajta, hogy egy halálra vált ember benyomását tett volna. Régi barátját, b. Kaas Ivort is még hónapok előtt maga kérte föl, hogy koporsójánál mondjon rövid beszédet. Báró Kaas ezt az óhajást teljesítette e hó 9-ikén.

Temetéséről az írók segélyegylete és az «Athenaeum» nyomdai társaság gondoskodott; a város a kerepesi temetőben dísz-sírt adott neki, ki sokáig volt a városi bizottság tagja.

Temetésére író barátai és ismerősei nagy számmal gyűltek össze, s meghatva kísérték ki a koporsót, melyben egy munkás élet és annyi szenvedés talált pihenő váncosra.

A BUDAPESTI MUNKÁSOK GYÜLÉSE
A VÁROSLIGETBEN.

A nemzetközi munkás kongresszus határozta el, hogy a munkások ezentúl üljék meg évenként május első napját, legyen az munkás ünnep az egész világon. Ezen a napon ne dolgozzanak, hanem mutassák meg magukat tömegesen, hogy mennyien vannak, tartsanak gyűléseket, és mondják el panaszait, nyilvánítsák óhajataikat. Ezen a napon hangozzék föl mindenütt, hogy a munkások ösztályi elégtelen, és jobb sorsot követel.

A kongresszus határozata szerint meg is ülték május elsőjét mindenfelé a világon, a hol munkások vannak; Franciaországban csak úgy, mint Svédországban, Amerikában mint Európában. Közös jelszó hallatszott mindenfelé: «nyolc órai munka». Május elsője megmutatta, hogy a munkások egy roppant nagy fegyvermezt pátort alkotnak. A munkások legiói vonultak el e napon körmenetekben zászlók alatt. Milliós hangoztatták a közös követelést. Pedig, hogy május elsője ne legyen munkás-tüntetés, arra nézve megtörtént minden, meg az erőszak sem hiányzott. A hatóságok sok helyen megtagadták az engedélyt a körmenetekre, a gyűlésekre. A gyárosok, munkaadók fenyegetőztek, hogy a ki e napon nem dolgozik, elveszti helyét. Nem használt. Május elsője csakugyan munkás-ünnepé vált és munkás-tüntetés lett. Katonáság, rendőrség állt készen. A nagy iparteleteket, gyárakat katonai csapatok őrizték. Félték mindenütt, hogy a munkások kihágásokra ragadták magukat. A régen tartó sztrájkok izgalmai e napon kitörnek és pusztítanak. Május elsője azonban általában nyugodtan múlt el. Kihágás, rendzavarás csak egy pár helyen történt. A munkások megelégedtek, hogy imponáló erejűek bizonyosságot adták, s nem szálltak szembe a hatalommal.

Budapecsten példás rendben ment végbe a tüntetés, pedig nagy tömegeket hozott mozgásba. A városligetben csak ritkán szokott megfordulni oly sokaság, mint akkor. A hatóság nagymérvű intézkedéseket tett minden bekövetkezhetségre. A katonaság készen állt a kaszányákban, a rendőrség mozgósítva volt. Azt nem engedték meg, hogy a népgyűlésre a városban keresztül, nagy menetben vonuljanak ki, mert így köny-

A VIRÁGKIÁLLÍTÁSON KITÜNTETETT HÁROM RÓZSA. — CSERNA KÁROLY RAJZA.

nyen csatlakozhatott volna a csöcselék, mely az ily alkalmakat lesi. A munkások tehát a város különböző helyein gyülekeztek, különböző utirányokban indultak a mellékutaknak. A zene tiltva volt, a lobogót nem lehetett a városban kibontani, mert csődület idézhetett volna. A különböző gyárak, iparteletek, munkás-egyesületek, iparos testületek mind külön csoportban indultak a városliget felé, külön színű kokárdákkal a mellükön. Minden csoportnak meg volt rendezői, vezetői. Némelyik mellé rendőri tiszt is akadt. A városligetbe érve ott aztán fölémelték a lobogókat, a feliratostáblákat, és megszólalt a zenekar. Így mentek, katonás rendben a szinkór előtti tágas mezőre. Zászlója, táblája minden csoportnak volt legalább egy-egy. Ezek fölírata: «8 órai munka, 8 órai üdülés, 8 órai alvás». Világosra ezt használták.

A városligetben föllállított szónoki emelvényt szintén a feliratok tarkították. Legalább 25,000 ember gyűlt itt össze, és e nagy tömeg kiszámított rendben foglalta el a helyét, semmi tolongás sem volt. Mindenki tudta, hová kell állania. A rendezők még arról is gondoskodtak, hogy a tömeg közt utak maradjanak, a később érkező csapatok számára. A zenekarok fölülva játszottak a Rákóczi, a Marsallais, és egyéb dalokat. A gyűlés maga rövid volt. Dr. Csillag Zsigmond, a munkások mozgalma egyik vezetője, fejtegette a nap jelentőségét s elmondta, hogy a munkások meg van fosztva attól, hogy a törvényhozásra befolyjon, de joga van követelni, hogy azok védjék meg, kik a törvényt alkotják. A munkások az állam leghasznosabb tagjai, meg kell tehát őket védeni. Ezt sürgeti a határozati javaslat is: fogadják el. — Német szónokok is beszéltek, de csak röviden és nyugodtan. Egy óra alatt véget ért a gyűlés, s a nagy tömeg ugyanabban a katonás rendben hagyta oda a ligetet, mint a hogy jött. Nem történt a legkisebb rendellenesség sem.

A május elsői munkás tüntetések különben az általános sztrájkok bevezetői voltak.

AZ AKADEMIA NAGYHETE.

E hó 6-ikán kezdődött az akadémia nagygyűlése. Vasárnap, 11-ikén lesz az ünnepélyes közülés. Új tagot az akadémia az idén csak keveset választott. Most a tagok száma meg van határozva, csak a megüresedett helyeket lehet betölteni. De azokat sem töltötték be. A második osztályban (történelmi és államtudományi) egymás után buktak meg azok, a kiket az osztályban az egyes tagok ajánlottak. Üres volt két tiszteleti tagsági hely, de az osztály csak egyet ajánlott megválasztásra; a rendes tagok sorában három hely volt üres, itt is csak egy nyerte meg az osztály helybenhagyását. Levelező tagot kilenczet lehetett választani, ajánlottak 22-öt, elfogadtak egyet. E sok bukást az új szavazási rendszer okozta. Ezelőtt az ajánlott tagokra egyenkint szavaztak az osztályokban. Most lajstrommal szavaznak. Kiki megkapta az ajánlottak listáját, abból kihúzta annak nevét, a ki nem tetszett neki, többre szavazni nem lehet, mint a mennyi hely üresen van. A szavazatok aztán úgy szétfoszlottak, a listákból annyit törültek, hogy az eredményt magát az osztályt is megdöbbenetette s a lajstromos szavazás nagy bizalmat keltett már az első alkalomkor.

Május 6-ikán az osztályok tartották külön-külön értekezéseiket, hogy megállapítsák a plenum elé terjesztendő tárgyakat, a pályázatokat, a jutalmak ügyét, s megrostálják az új tagokul ajánlottak névsorát.

Az első osztály Hunfalvy Pál elnökelete alatt ült össze. A költő Zrínyi Miklós életének megírására hirdetett nyílt pályázat eredményre vezetett, és a mű megírásával Kanizsai Ferencz kolozsvári unitárius kollégiumi tanárt bízzák meg. A 15 aranyos Sámuel-díj Binder Jenőnek adatik ki. A magyar hasonlítás-ról írt műveért. Az ókori esztetika történetére egy befejezetlen pályamű érkezett: a munka dícséretreméltó és az osztály buzdítani fogja szerzőjét a mű befejezésére. Levelező tagságra ajánlották Pastiner Gyula és Munkácsy Bernát. Rajtuk kívül más nem is volt ajánlva. Új pályázatokul kitűzték: Bésán-jutalom «A drámairodalom kezdetéről» című műre 200 forint. Léway-jutalom, 500 ft. Berzenyi Dániel élete és munkái; Marczibányi-díj 80 arany egy gyakorlati magyar-német frazeológiára.

A II. osztály Pulszky Ferencz elnökelete alatt ülésezett. A Pesty Frigyes halálával megüresedett osztálytisztkári állásra 43 szavazat közül 39-czel Puer Imre ajánlottott. Tiszteleti tagságra ajánlottak 51 szóval Kállay Béni miniszter és historikus. Rendes tagnak csupán Hoffmann Pált ajánlták 38 szóval. Levelezőtagságra a 22 közül csak Réthy László ethnografus és muzeumi tiszt kapta meg a kellő többséget. A 2000 forintos Fáy-pályadíj a «Gazdasági válság» című pályaműnek adatik ki. A 100 aranyos Sztróky-díj pályázatra «Az alkoholizmus befolyása a büntetésekre» című egyetlen mű érkezett és a díj szerzőjének adatik ki. — A második Sztróky-díj (Az örökösödésről) nem adatik ki. Az 50 aranyos Dóra-díj az «Erkenntnis der Zukunft» jellegű pályaműnek adatik ki. Az első magyar ált. biztosító társaság 500 ftos díja két pályamű közt fog megosztatni. A Bésán-pályázat, mely fiziológiai lélektanra volt kiírva, nem volt eredményes és a díjat nem adják ki. Új pályáttelekül kitűzik. «Fejtessenek ki az olasz valuta-kérdés előzményei és pénzügyi eredményei, jutalma az ált. biztosító társaság alapjából 500 ft; határnap 1890. szept. 30. — A lengyel és magyar közjog fejlődése» Czartorickzy-díj 1000 forint; határnap 1891. évi szeptember 30. — «Adassanak elő a történelmi emlékeinkben a XIV. század második feléig előforduló nemzetségek»; jutalma a Péczely-alapból 1000 arany forint; határnap 1892. szept. 30. — «A nemzetközi jogsegély elvei az anyagi és alaki magánjog terén,» Sztróky-alap 100 arany; határnap 1892. szept. 30. — «A budapesti bankok története,» jutalma a Beck Miksa pályadíjból 400 ft; határnap 1892. szept. 30. — «A szövöttekzetek alapelvei» jutalma 500 ft; határnap 1891. szept. 30. — «Szükséges-e kereskedelmi törvényünknek a biztosítási vállalatokra vonatkozó intézkedéseit megváltoztatni?» 50 arany a Dóra-alapból; határnap 1891. szept. 30. — «A XVII. és XVIII. századbeli angol moralisták elméletei»; jutalma a Gorove alapból 100 arany; határnap 1892. szept. 30.

A III. osztály Than Károly elnökelete alatt tartott ülést. A 200 aranyas akadémiai nagy jutalmat Köny Gyula «Analysis» című matematikai munkájának ítéltek oda. — Az 50 aranyas Marczibányi-jutalmat Schenk István és Farbak István kapják a villamos akkumulátorokról írt munkájukért. A Rózsay-alapítvány nyílt pályázatában, a mely orvosi műre volt hivatva, Dr. Udránszky Lászlót bízzák meg a mű elkészítésével. A Vitéz-pályázatra az ásványtan köréből pályamű nem érkezett; újra kitűzték. Tiszteleti tagságra ajánlották Markusovszky Lajos; rendes tagságra a 4 ajánlott közül csupán Entz Géza; levelező tagságra a 6 közül Gotthard Jenő, Kllag Nándor; kültagokul Anciers Arthur berlini csillagász és Kronecker Lipót berlini matematikus.

URVÁRY LAJOS.
Meghalt 1890. május 8-án.

Május 7-ikén az összes osztályok összegyűltek, br. Eötvös Loránd elnöklete alatt. Az egyes osztályok megállapodásait és jelentéseit Szily Kálmán főtítkárt terjesztette elő.

Először is megállapították a vasárnapi ünnepélyes közülés sorrendjét; b. Eötvös Loránd elnöki megnyitóján és a főtítkári évi jelentésén kívül két értekezés lesz: Beöthy Zsoltól «Horatius és Kazinczy Ferencz» s Pulszky Ferencztől «A renaissance és Mátyás király». — A pályázatokról, a jutalmak odaítéléséről és az új pályakérdésekről szóló jelentést helyben hagyta a nagygyűlés. Az akadémia Marczibányi jutalmának odaítélésénél a bírálók nagy elismeréssel nyilatkoztak Kisfaludy Lúthy Sándor «Vasútpályák» és Strauch Sándor «A gőzmotorok elméletéről és szerkezetéről». A nagy jutalmat és Marczibányi mellékjutalmat jövő évben a második osztály fogja oda ítélni, az utóbbi években megjelent legjelesebb filozófiai műveknek. — Felbontották ezután a pályanyertes művek jellegét. A II-ik osztály pályázatain az észak-amerikai valutáról szóló pályakérdésben az 500 jutalom két mű közt osztatik meg, s ezek szerzői: dr. Bamberger Béla ügyvéd és Pölgy Jakab ismert közgazdasági író. — A gabona határidő-üzletet fejtegető és kitüntetett munkát pedig Kohn Dávid harmadéves joghallgató írta. — A Fáy-féle 2000 frtos díjért Pölgy Jakab bizatik meg a gazdasági válságot tárgyaló kérdés kidolgozásával. A nyílt pályázatra beküldött részt a bírálók jelesnek találták. A Sztrókay-díj (az alkoholizmus befolyása a bűntettekre) nyertese dr. Fekete Gyula Aranyos-Marótról. — Eredménytelen maradván a Magyarországi három részre osztásának történetére (Zápolya, Ferdinánd és a török hódoltság alatt) hirdetett pályázat, ennek megírásával az osztály Aczádi Ignácot ajánlotta megbízni, a mit a nagygyűlés helyben hagyott. — Az első osztály a Péczei-féle ezer forintos díjjal 1888–89-ben megjelent regények közül fogja választani a kitüntetésre érdemest; a Hertelendy Gyula 500 frtos díját pedig 1889–90-ben megjelent vagy előadott eredeti színművekre. Az osztályoktól ajánlott új tagok bejelentetvén, ezzel kapcsolatban b. Radnászy Béla felszólalt, hogy a II-ik osztályban életbeletettett lajstromos szavazás sok zűrzavarra adott okot már az első alkalommal is, s e miatt új tagokat alig képes ajánlani az osztály. Kéri tehát e szavazási mód eltörlését. Az indítvány a II-ik osztály ügyrendjéhez tartozván, a gyűlés nem tárgyalta. — Végül a nagygyűlés titkos szavazással egyhangulag elhatározta, hogy gr. Andrássy Gyula arczképét lefesteti a képes terem szalmára. A III-ik osztály pályázatai eredménytelenek maradván, újra kitűzettek.

Május 8-án volt a választógyűlés. Az osztályok

ajánlottjait mind megválasztották, egynek kivételével. A második osztályban levelező tagságra ajánlott Réthy László nem kapta meg a kétharmad többséget, s így ebben az osztályban most összesen tizennégy hely maradt betöltetlen.

Délben az igazgatótanács ülésezett, s jelen volt Tisza Kálmán, b. Vay Miklós, Szilágyi József is. Az elnök b. Eötvös Loránd meleg szavakkal emlékeztetett meg gr. Andrássy Gyulának, az igazgatótanács néhai tagjának haláláról. Előterjesztették a pénztári jelentést, az újabb adományokat, aztán az igazgatótanács tagjait egyhangulag Semsey Andor, a bőkezű maeenást választották meg. Egy másik tagot a nagygyűlés választott az igazgatótanácsba, déltáni üléseben. Megválasztotta Keleti Károlyt, az országos statisztikai hivatal igazgatóját, 30 szóval. A második osztály titkára dr. Pauer Imre lett, 40 szóval kettő ellenében. A tagválasztások eredménye következő. Az első osztályban: Pasteiner Gyula 39 szóval nyolc ellen; Munkácsy Bernát nyelvész harmadik helyen 11 ellenében. A második osztályban tiszteleti tag lett Kállai Béni közös pénzügy-miniszter 46 szóval 2 ellenében; rendes tag: Hoffmann Pál, az egyetemen a római jog tanára, 41 szóval 7 ellen. A levelező tagul ajánlott dr. Réthy László 30 szavazata ellenében 18 lévén, a kétharmad szótöbbséget nem nyerte el. A harmadik osztályban tiszteleti tag lett Markusovszky Lajos 39 szóval 6 ellen; rendes tag dr. Emtz Géza (36–6); levelező tagok: Gotthard Jenő (31–7) és Klug Nándor (30–7). Külső tagok: Anvers Artur berlini csillagász és Kronecker Lipót berlini matematikus. Mind a kettő mellett 21, ellene pedig 3 szavazván, fölmerült a kérdés, hogy érvényes-e a választás, miután az ügyrend 25 tag jelenlétét kívánja. Azonban konstatahatott, hogy ennyi tag jelen volt, habár a szavazásban nem vettek részt.

Ezzel a nagygyűlés elintézte feladatait. Hátra van még az ünnepélyes közülés, mely vasárnap d. e. 10 órakor lesz.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Munkácsy új festménye. A párisi Salon kiállításán nagy feltűnést kelt Munkácsy Mihály új festménye, mely a bécsi műtörténelmi muzeum plafondjára van szánva. A festmény száz négyzetméter és távlat tekintetében merész kompozíció, mert a festő azt a feladatot tűzte maga elé, hogy a kép az eredetileg lapos és egyenes mennyezetet úgy tüntesse föl, mintha ez mély kupola volna, s az alakok mintegy

a terem párkányzata mögül lépnének elő, míg fent a magasban a művészetek geniusa lebeg. Hogy a kupolaszerű mélységet mutassa a távlat, a mértani perspektíva mély tanulmányozásával készült a nagy festmény. Az oszlopok, a karzat, az alakok ferdének látszanak, de csak ha a festményt úgy van felfüggesztve, mint a képeket szokták; mihielyt aztán a mennyezetre jut, s fejünk fölött áll, e kiszámított ferdítések messzeségbe nyúló távlatot szolgáltatnak. A festmény a renaissance-t idealizálja. Fény és a színek derült hatása ömlik el a képen, melyet a «Figaro»-ban az ismert Wolff Albert így mutat be:

Munkácsy nagyjelentőségű munkát végzett. Festménye arra van számítva, hogy tizenkét méternyi távolságból nézzék, tudniillik a bécsi műtörténelmi muzeum plafondja ékítésére készült. Most pedig a Salonban falon függ s azért tűnik föl csudának a hozzá nem értő közönség előtt. Egy e féle dekoratív darabnál, melynek nagysága száz négyzet méter, azon fordul meg a dolog, hogy a művész kiemelkedő rajzzal s élénk színezéssel iparkodjék elérni a hatást. E feladatot Munkácsy teljesen betölti, koloritja tiszta és világos, koncepciója határozott. A képen a renaissance nagy alakjai, Rafael, Leonardo da Vinci, Paolo Veronese, Michel Angelo, Tiziano s körülöttük az ifjabb nemzedék egész raja látható. A kép egyik szögletében a festő alakja, a mint a mult dicsőségén végig tekint. Ez óriás vászon minden tekintetben dekoratív természetű. Arkitektúrájának merész alkotása egy nyitott loggia, mely fölött a dicsőség lebeg. Ez építészeti részlet úgy tervezésében, mint kivételében egyaránt a legtekélyesebb művészi erőt tanúsítja. Ha fel lehetne tenni a képet a Salon plafonjára, hatása óriási volna. Munkácsy e képpel művészi pályája harmadik korszakába lépett, melyben mint kolorista lép fényesen előtérbe.

A honvédség története. Fejérváry b. honvédelmi miniszter a képviselőházban tett kijelentésének megfelelőleg intézkedett, hogy a magyar honvédség története és a honvédelmi minisztérium működése 1878. óta összefoglalva megírassék. A mű adatokat tartalmaz a honvédség megalakítására és fejlődésére vonatkozólag, egy része pedig a minisztérium működését ismerteti. A mű megírásával Biró Pál miniszteri tanácsos bízott meg. A könyv már a folyó év végére elkészül.

A természettudományi társulat könyvkiadó vállalatának új sorozatában megjelenik Brehm Alfréd német természettudós népszerű előadásai is, terjedelmes kötetben, illusztrációkkal. Az elhunyt Brehm néhai Rudolf trónörökös egyik bizalmas tudósa volt. Művét, mely ez év végén készül el magyarul (németül is csak most indult meg füzetekben) Pászlavszky József fordítja.

Stanley legújabb műve magyarul. A nagynevű afrikai utazónak legutóbbi afrikai utjáról szóló munkája az angol kiadással egyidőben magyarul is megjelenik. Ráth Mór gondoskodott, hogy a fészült figyelemmel várt munkát, mely Afrika ismeretlen belsejéről ad leírásokat, s egy viszontagságokban és sanyarúságokban, de tapasztalatokban is nagyon bő ut leírását foglalja magában, a magyar közönség mielőbb birhassa.

Füzetekint jelenik meg, az eredeti angol kiadás illusztrációival és térképeivel, az első füzet valószínűleg már májusban elhagyja el a sajtót. A munka címe: «A legsötétebb Afrikában», autentikus elbeszélés Aequatoria kormányzójának, Eminnek, folke-reséséről, felszabadításáról és a vele történt visszavonulásról. Az egész mű, melyet az ép most Londonba érkezett Stanley mindjárt az afrikai nagy ut befejezése után megírt, két nagy kötetet foglal el, s 40 füzetre oszolva jelenik meg. Ara füze 12 frt, kötve 15 frt, mely összeg két egyenlő részletben fizethető. Egyes füzet ára 30 kr. Az illusztrációk Stanley saját rajzai, fölvételei és följegyzései után készültek, s ezeket Kairoba utazott jeles angol rajzoló készítette Stanley utasításai szerint.

A harácsolgati tündérnő című egy kötetes elbeszélést írt Strauss Ede, ki pövesen megjelent könyvét azoknak a kedves jó barátoknak ajánlja, kik az eke mellől erővel is elvonják őt, hogy szellemi munkára kényszerítsék. «Ara egy frt.

Touristák Lapja, a Kárpát-egyesület budapesti osztálya havi folyóiratának új füzeté is érdekes olvasmányokat nyújt. Dr. Csapodi István «A turisták egészségtana», Téglás Gábor «A Retyezát hegyvidékéről» című dolgozatot közöl, ez utóbbit csinos illusztrációkkal. Dr. Herrmann Antal egy ez-élt száz évvel Pomázra tett főúri kirándulásról ír. E kirándulást Gesellins György mérnök írta le, versben dicsőítve a résztvevő társaságot. A kis füzet 1790-ben jelent meg. Gróf Teleki József, a pomázi kastély birtokosa, rendezte a kirándulást igen előkelő társasággal. Parrow Anna a «Rablókó» mondá-

ját ismerteti, a kisebb közlemények pedig kirándulásokról, hegymászásokról és társulati ügyekről szólnak.

Az operaszínházban május 5-ikén vett buscot Pauli Rikhard a közönségtől, hogy nyugalomba vonuljon. A ritka zenei tehetségű, finom ízlésű és rokonszenves hangú tenorista a «Sevillai borbély» Al-maviva szerepét választotta utolsó fölléptére.

A színház egészen megtelt, s a közönség melegen nyilvántotta rokonszenvét a művész iránt. A mint kilépett, felzúgott a taps, a zenekarból pedig tömegesen nyújtották föl a koszorukat, melyeket a tisztelők és tanítványok küldtek. Pauli mély meghatottsággal fogadta az ovációkat. Előadás közben is megújultak a tapsok, végül pedig már vége sem akart lenni a kihívásoknak. Az előadásban részt vett Pauli egyik tanítványa, Vaszilievics Adél k. a. is (Vaszilievics kir. táblai bíró leánya), a kölni színház tagja, ki Rozinát kellellem énekelte. Előadás után a pályatársak bucsuzása kezdődött, kik a színpadon koszorúkkal jelentek meg. Beniczky Ferencz intendáns megköszönte a művészeknek, hogy kértére még két esteideig működött az operánál s átadta neki a kinevezési okiratot, mely Paulit mint tiszteletbeli tagot továbbra is az intézetbe csatolja. Még arra kérte, hogy mint tanár, továbbra is neveljen az intézetnek hasznos tagokat. Alszezhly Kálmán rendező átadta beszéd kíséretében az operaszínház tagjainak ezüst babérokoszorúját. Pauli megindultan mondott köszönetet a figyelem és tisztelet és nyilváníttasai-ért; megköszönte a nemzeti színház tagjainak kollektív barátságát is, kik közül számosan voltak jelen Paulay Ede igazgatóval együtt. A bucsuzás ünnepélyeit lakoma fejezte be.

A budapesti színikörökben a közelebbi napokban kezdődnek meg az előadások. A buda-kristinavárosi színikörben Kreczányi Ignác színtársulata játszik a nyáron. A városligeti színikörben e hó 15-én lesz az első előadás próloggal, melyet Jászai Mari, a nemzeti színház jeles művésznője, szaval. A társulat vidéki színezekből alakult, s a népszínház több tagja is közreműködik a népszínház szünete alatt.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia május 5-iki ülésén melyen Hunfalvy Pál elnökelt, három értekezést olvastak föl.

Simonyi Zsigmond a főnévi igenév (infinitivus) néhány oly használatáról szolt, mely utóbbi időben vult vita tárgya. Egyik a székely «el kell, hogy menjek» e helyett «el kell mennem», mely oláh eredetűnek bizonyul. Másik az «ideje menni», melyben az infinitivus úgy szerepel, mint valamely főnévi igenév. A harmadik az a szerkezet: «nem látni semmit», nem tudhatni stb. melyeket az infinitivus állítmánnyal szolgál. Erre nézve a felolvasó valószínűvé teszi, hogy szláv hatás útján keletkezett. Meg-

emliti ezzel kapcsolatban a hazafiatalanság vádját, melylyel nyelvészeinket azért illették, hogy sok szavunknak kimutatták idegen eredetét. Még nagyobb bajnak fogják némelyek tartani, ha még sok mondatfüzés idegen eredetét is bizonyítják nyelvészeink. A felolvasó e jelenségekben ellenkezőleg nyelvünknek beolvasztó képességét látja, mely szoros kapcsolatban van a magyar nép beolvasztó képességével s egyik tényezője a magyarság gyarapodásának. Már pedig a tényezőket kutatni inkább hazafias, mint hazafiatalan foglalkozás. A felolvasást éljenzéssel fogadták. Dr. Aszóth Oszkár mint vendég a hangsúlyról beszélt a szláv nyelvekben. Végül Volf György lev. tag olvasta föl Katona Lajos vendégnek «a hold-erő Markoldról» szóló értekezését, a melynek vég-eredménye az azt megelőző beható fejtegetés alapján röviden az, hogy az egyes szótárainkban (Kresznerics, Czuczor-Fogarasi, Ballagi), feljegyzett, továbbá néhány költőnkél (Baróti Szabó Dávid, Vörösmarty) elforduló és hazánk egyes vidékein, pl. az alföldön, Erdélyben és a palócok közt a nép ajkán is élő morkold, (markala, markal) szó bajosan vezethető vissza a Salamon és Markal meséjének Markal-jára, mint Szily Kálmán előbb hitte, hanem a német Markolf (garrulus glandarius) madár nevének olyan átgurása a minő Heltainak a Markgráfból alakított másik morkoldb szava, vagy az ezzel teljesen analog Burggraf morkoldb. Érdekes eszö fol klorisztikus szempontból is különösen azért, mert a vele egy jelentésű erdélyi oláh varcolok és varcolos tanúsága szerint benne az említett német szóhoz a szláv rkolak (Werwolf, a m. farkas képeben bolyongó kárhóztó lélek vagy elátkozott ember és vampyr is egyttal), tehát a «lykantropos» neve és képzete is hozzákeveredett: a mint hogy a mi morkoldb-unk az erdélyi oláh varcolokkal együtt nemcsak a napot és holdat fogyasztó szűk alkalmával elfoglaló (s nálunk a német Markolf mintájára madáralakú) démon, hanem kincse-örző vampyrt is jelent, tehát olyan mythikus lényt is, a minőnek a szláv rkolak-ot ismerjük

EGYHAZ ÉS ISKOLA.

A szerb patriárkha. A király helybenhagyta Brankovics Györgynek szerb patriárkhává történi választását. A királyi megerősítést a kongresszus e hó 10-iki ülésén hirdeti ki b. Nikolics királyi biztos, s a beiktatás e hó 11-én, vasárnap megy végbe.

Püspökválasztás. A tiszai egyházkerület püspöki helye, mely Czékus István halálával üresedett meg, e hó 7-ike óta be van töltve. A Kassán e napon tartott egyházkerületi közgyűlés akkor bontotta föl a beadott szavazatokat. Nagy éljenzés közét hirdették ki az eredményt, mely szerint a beadott 162 szavazatból 92 szóval Zelenka Pál miskolci evang. lelkész választott meg a kerület püspökévé. Terrayra 41, Farbakra 26 szavazat esett. Három szavazatot érvénytelennek nyilváníttak.

A BUDAPESTI MUNKÁSKOK MÁJUS 1-SEI GYŰLÉSE A VÁROSLIGETBEN.

Cserna Károly rajza.

MUNKÁS-CSOPORTOK Vezető.

A Zelenka-család már régebben szerepel a magyarországi protestáns ügyekben. Mátyás alatt Giskrával jött a család Magyarországra. Az új püspök 1839 évi aug. 19-ikén a nógrádmegyei Brezö községben született. Tanulmányait Jénában végezte be. 1862-ben segédlelkész volt Budapesten Székács superintendens mellett, majd Irsán, nemskóra pedig Miskolcon lett lelkész, hol az egyházi vagyon rendezését is nagy eréllyel és eredménytel vitte keresztül, s általában az egyházi ügyekben nagy munkássággal fáradozott, s minden téren közbecsület és bizalmat vívott ki.

A kolozsvári egyetem rektorává dr. Szász Béla bölcsészeti tanárt és jeles költőt választották meg.

MI UJSÁG?

A virágkiállítás május 2-ikán zárták be. Hat napig volt nyitva, s a fővárosi közönsége nagy érdeklődést tanúsított. Összesen 12,832 látogatója volt. Kivált a róza-kiállítás vonzotta a holgyeket, kik tömegesen nézték a róza-versenyben legtöbb szavazatot nyert rózsákat. Mint említettük, a legtöbb szavazatot (289-et) a Madame Charles Maurice nevű

róza kapta. Ezt találta legszebbnek a legtöbb hölgy (mert csak a hölgylátogatók szavazhattak). Utána a legtöbb szavazatot (214-et) kapott a *Merueille de Lyon* és a *Baronne Adolphe Rothschild* (103 szavazatot). E három szép róza képét közöljük is mai számunkban.

Az amatőr-fénykép-kiallításra gróf Teleki Géza, a jury elnöke, három díjat ajánlott fel a díjak kiosztásában a közönség ítélete lesz a döntő.

Dr. Duka Tivadar, tudós hazánkfi, ki a szabad-ságharcz óta külföldön él, a tudományos akadémia nagygyűlésére Londonból Budapestre érkezett, nevével együtt. Innen a Keletre, Konstantinápolyba mennek.

Dr. Závory Sándor, jeles orvos hazánkfi, ki már husz év óta működik mint fűrdőorvos Gleichenbergben, e héten utazott el a gyógyhelyre, melyet hazánkban is oly sokan fölkeresnek, s a fűrdőidény bejezései, szeptember végeig, folyvást ott lesz.

A nemzeti színház nyugdíj-intézete válságos helyzetbe jutott az operaszínháznál történt számos nyugdíjazás következtében.

A nyugdíj-intézet 1888. évi szükséglete 7055 frt 66 krral, 1889. évi szükséglete pedig 19,200 frttal multa felül a rendes bevételeket. Az operaház 1888-ban 6636 frt 22 kr., 1889-ben pedig 9748 frt 39 krral terhelte meg az intézetet, míg a nemzeti színháznál a két esztendő nyújtotta csak 3756 frt. A kiadási többletet a tartalékokból, részint pedig kölcsön címén az alapítókól kellett fedezni. A kormányzó választmány már a múlt év végén előterjesztette a miniszterelnöknek, abel- és pénzügyminiszternek, hogy az operaháznál történt tömeges nyugdíjazások pénzügyi válságba sodorják az intézetet, a miből csak a szubvenzió fölemelése ígér kibontakozást. A miniszterek erre meg is ígérték az intézet bajainak gyökeres orvoslását, az akkori belügyminiszter, gróf Teleki Géza pedig vizsgálóbizottságot küldött ki, hogy magát az ügyek állá- a felől alaposan tájékozza. A kormányban történt változások következtében azonban az intézkedések késik. Az igazgató-választmány most gr. Szapáry Gyula miniszterelnököt kéri, hogy a tőkéből nyugdíjazásokra kölcsön címén elvont összeg visszatérítessék s az állami segély fölemelésével az intézet rendes működése biztosíttassék, addig pedig, míg ez megtörténhetik, az alapítókól vett kölcsönökkel fedeztetessék a tulkiadások.

A tavaszi lóversenyek az idén május 4-én kezdődtek. A megnyitót nap délelőttjén nem igen mutatkozott kedvező idő a versenyre, de később mégis kiderült s a legszebb tavaszi idő kedvezett a versenykedvelő közönségnek, mely, vasárnap is lévén, zsúfolásig lepte el a versenytér nézőhelyeit. A verseny nagy érdeklődés mellett folyt le, s ebből nem volt le a később egész erővel megindult hatalmas tavaszi zápor sem. Első napon hét futam volt.

Az 1000 frtos megnyitó versenyben Péchy Andor „Lord Ernest”-je lett az első. Az egyesített nemzeti és hazafi díjért, mely e napon a legnagyobb díj volt — 10,000 frank aranyban — 4 ló mérkőzött, s Esterházy Móricz „Prado”-ja nyerte meg. — A két évesek versenyénél, mely mindig a legbizonytalanabb eredményű szokott lenni, Springer G. „Pecavi”-ja vitte el az 1000 frtos díjat. — Az eladó-versenyben első lett „Trough”, a Ritter-díj 200 aranyát „Tian”, az 1500 frtos Megyeri díjat Aursperg Ferenc herceg „Farinelli”-je vitte el. — Végül a lótenyésztői mezei gazdák versenyét követték, melynek 300 frtos első díját Csikós József „Livnó”-ja, a második díjat, 150 frt: Szél Gergely feketéje, s a harmadik díjat, mely 100 frt, Balázs Sándor „Csárdás”-névű lova nyerte.

A második versenynap május 6-ikán nem kisebb érdeklődés mellett folyt le.

Az 1000 frtos Esterházy-díjat Blaskovich „Arám”-ja vitte el. — A Welter-handicapban báró Uchtritz Zsigmond „Macte”-je lett a győztes, meglehetősen meglepetéssel vívte el az 1000 frtos díjat. — A két évesek versenyénél elsőnek Péchy Andor „Alnok”-ja érkezett be. — Legérdekesebb verseny volt e napon az asszonyok díjért való küzdelem, mely 650 aranyból állt, s melyért uri lovasok futottak. Első lett Apponyi Antal gróf „Bojtár”-ja, melyet Lord Royston ismert sportsman lovagolt. — A Baththyány-Hunyady-díjért versenyzők közül Henkel Hugó „Királyné”-ja vitte el a 300 arany díjat. — Az eladó versenyben győztes lett „Rusnyák”, míg a Bessenyi díjért folytatott gátversenyben Stubenberg I. gróf „Molly”-ja lett az első.

A versenyek harmadik napján szintén nagy közönség jelent meg. Az udvari páholyban Koburg Fülöp herceg is jelen volt nevével.

A két évesek versenyénél e napon a favorit „Allegro” jött be. A legérdekesebb volt a 10,000 frankos kanca-díjért való küzdelem, melyben Blaskovich Miklós „Csalfi”-ja lett az első. A tavaszi ki-

sérleti versenyben Festetics Tasziló „Johnsbach”-ja, a Welter-handicapban Blaskovich E. „Merész”-je, az Iradé-versenyben b. Uchtritz Zsigmond „Atyafi”-ja lettek a győztesek. A Claiming-Stakes 1000 frtos díjért három ló küzdött, s közülük Hunyady Imre „George”-je lett a nyertes. A napot eladókadályverseny zárta be, melynek díját Kinszky Zdenkó „Kincstár”-ja vitte el. Legközelebb vasárnap lesz verseny.

A színészeti kiállítás, a magyar színeszet százados jubileumának alkalmából, a városi leti műcsarnokban lesz, melyet e célra a fővárosi tanács a legnagyobb készséggel engedett át a színészegyesület központi igazgató-tanácsának. A kiállítás, mely az első és egyetlen ebben a nemben, augusztus 15-én nyílik meg. A kiállítás érdekesnek ígérkezik, a megnyitásban minden színészetre vonatkozó tárgy csoportosítva lesz.

— x — Csak 70 kr. az ára egy doboznak a gyógy-szertárakban, mely 50 labdacsoport tartalmaz a valódi Brandt Rikárd gyógyszerész svájci labdacsoportból. Még mindennapi használatra is elég ennyi egy egész hónapra, s így egy napi kiadásunk alig kerül egy pár krajczárba. E szerint a keserűvizek, gyomorcsipek, sópasztillák, ricinuszolaj és egyéb mindenféle néven ismeretes szerek sokkal többbe kerülnek a közönségnek, mint a Brandt Richard-féle valódi svájci labdacsoport, a mellett, hogy kellemes, biztos s ártalmatlan hatásukat tekintve a gyomor-máj és epe-, s aranyeres stb. bajokban, egyik sem múlja fölül. De hogy valódi, Brandt Richard gyógyszerész-féle svájci labdacsoportot kaphassunk, mindig ovatosoknak kell lennünk, mert csalódásig hasonlóan csomagolt, ugy nevezett svájci labdacsoport is vannak forgalomban.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: GRAVEN LAJOS, Lónyay Gábor jószágigazgatója, az 1830-diki lengyel fölkelés egyik szereplője, 83 éves korában Deregnőn. Mint menekült jött hazánkba, Lónyay Gábor házánál talált szíves fogadtatásra s ott előbb mint könyvtárnok működött, de csakhamar jószágigazgató lett. Állása társadalmilag is folyvást emelkedett tekintélyben és befolyásban s olyan férfiak barátságával is dicsekedhetett, mint Kazinczy Gábor, Lónyay Menyhért s többször érintkezett a magyar forradalom kitörése előtt Kossuth Lajossal is. Hogy az elhunytat csakugyan Gravennek hívták-e, azt Deregnőn, a hol majdnem öt évtizeden át élt, még ma sem tudják, de nem hiszik s nevével s Lengyelországban elfoglalt társadalmi állásáról valószínűleg csak hátrahagyott iratai fogják felvilágosítani nyújtani. — BAJAY JÁNOS, Jankó János jeles rajzoló és festőnk apósa, 68 éves korában, Budapestén; gyászolják özvegye, szül. Dicsky Komáromy Anna, továbbá leánya Gizella, Jankó Jánosné, veje, több unoka és számos rokon. — BREZNAV ISTVÁN, nagybirtokos, több főúri család jogi képviselője, az első hazai takarékpénztár és több pénzintézet választmányának tagja, 77 éves korában, Budapestén. — Péchy Nagy József, nagytekinélyű barsmegyei nemzetség utolsó sarja, 69 éves korában Bajkán. — BACSÁK KÁLMÁN, Pozsonymegyének hat évig araszéki elnöke, 45 éves, Szász községben. — ÁRÉY MIHÁLY, fővárosi adóhivatali főnök, Új-Pesten, 68 éves korában. — BARTHOEISZKY ANTAL, birtokos, Sopronmegye törvényhatósági bizottságának tagja, ki a szabadságharcban is küzdött, 64 éves, Beleden. — TRISTYANSZKY ÁGOSTON, szolgálaton kívüli vezérőrnagy, felvidéki család tagja, 66 éves, Bécsben. — RAILE JÓZSEF, köztisztviselő, el férfit, 55 éves, Sümegben. — BOROSS ANDRÁS, pestmegyei araszéki tisztviselő, 41 éves, Budapestén; ugyanitt SZIRMAY SIMON, az osztrák-magyar bank budapesti tisztviselője, élete 30-dik évében. — GAJDOSIK RAFAEL, újbányai polgármester, életének 67-ik évében. — ALBERTI ADOLF, ögróf, nyug. ezredes, 80 éves, Csanakon. — MEZŐSSY VILMOS, a miskolci takarékpénztár tisztviselője. — ROTHMANN LIPÓT, nagyváradi ügyvéd, 46 éves. — TÓTH MIHÁLY, Szeged város nyugalmazott főkamara (főpénztárnoka) a régi idők eredeti és puritán jellemű férfa, ki 1833-tól 1884-ig szolgált hiven a várost, 82 éves. — BRANOVACSKY CSEDOMILY, a zenai általános takarékpénztár segédkönyvelője, életének 32 évében. — ERBER MIHÁLY, nagy-szállási plebánus, Halmban. — Dr. VERESS FERENCZ, gyulafehérvári szentszéki jegyző, teológiai tanár, csillagvizsgáló segédő, papsága tizedik évében, 33 éves korában.

Özv. CLAIR IGNÁCZNE, szül. Benk Apollonia, özvegye néhai Clair Ignácznak, a ki a monarkhiában megalapítója volt a rendszeres tornászatonak, Clair Gyula honvédezredes édes anyja s Clair Vilmos hirlapíró nagynyja, 85 éves, Budapestén; ugyanitt özv. RAZGHA ELEKNE, szül. Holczler Róza, Spett Vincze fővárosi ismert ügyvéd anyósa, 68 éves; MENDIE FERENCZNE, szül. tudnái Pálffy Mária, 46 éves. — GULYÁS ISTVÁNNE, szül. Keszi Hajdu Anna, kis-újszállási ref. lelkész édesanyja, 74 éves, Kis-Újszálláson. — HAMVAY-KOVÁCS ALÖZSIA, 60 éves,

Kaposvárt. — BARANYI ÁRPÁDNÉ, szül. Petrich Margit, 25 éves, Kis-Terpesen. — KVAČSÁK IREN, dr. Hanny Ödön keszthelyi orvos unokahuga, 19 éves, Keszthelyen.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Iren könyvből. A formabeli ügyesség és gyakorlatosságon kívül, mely különben szintén elég gyakran cserben hagyja, alig találunk más elismerésre méltót ez apró dalokban. Utasítási hasonlatokkal s számszoros elre-pelt közlőkkel vannak megtöltve; sehol az érzelnek vagy gondolatnak eredetisége, vagy frissesége, a mi megkapná a rezgése hozná az olvasó szívét.

Szeress hazát és nemzetet. Rídeg. Korántsem fűzfapóttai zsengek; izlés, értelem nyilatkozik mindkettőben; de a költői ér nagyon vékonyan csörgedezik bennük.

M. Gy. A történeti visszaemlékezéseket legközelebb közölni fogjuk.

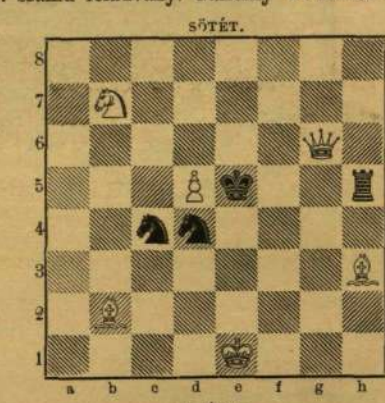
Debreczen. B. L. A kívánt számokat a könyvtár részére megküldjük.

Nagyszombat éjszakáján. Alkalmi versnek (húsvét) bevalánk, de most már idejét múlt.

Igy szól az úr. — A legszebb gondolat nem közölhetők.

SAKKJÁTÉK.

1601. számú feladvány. Galitzky W. A-tól Kasanban.

Világos indul s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1595. számú feladvány megfejtése.

Geyerstam J.-től.

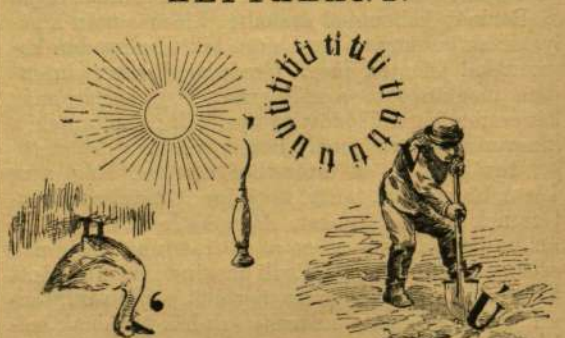
Megfejtés.

Világos. Sötét.
1. Ff5—e4 — Hg7—e6;
2. Hd7—f6 — Fd1—d4;
3. Hf6—d5 — Kd4—e4;
4. f2—f3 — Ke4—d5;
5. c2—e4 mat.

Helyesen fejtették meg: Budapestén: J. és F. H. — Andor S. Kovács J., Babocsay Béla. — Tarnóczon: Németh Péter. — Nagyváradon: M. — A nagyvárosi polgári kör sakk-kedvelői. — A pesti sakk-kör.

Hibaigazítás: A multéti 1600. sz. feladványba több hiba csúszott be. Következőképen javítandók: 47-en világos vezér áll sötét helyett; — 96-on sötét király áll világos helyett; — 47-en sötét futár áll világos helyett.

KÉPTALÁNY.

A „Vasárnapi Ujság” 16-ik számában közölt képtalány megfejtése: Jobb az okos bolond, mint a bolond bolcs.

HETI-NAPTÁR, május hó.

Nap	Katholikus és protestáns	Görög-Orosz	Israellita
11.V. E 5 Rogate	E 5 Beatrix	29 G. Jazon pk.	21 Met.
12.H. Pongrácz vt.	Nereus	30 Jakab ap.	22
13.K. Szervác pk.	Mucius	1 május Jerem	23 Gáza
14.S. Bonifác vt.	Bonifác	2 N. Atan. h.	24
15.C. Aidoz csütört.	Aidoz csütört.	3 Timót és M.	25 Márk
16.P. Nep. János	Nep. János	4 Pelágia	26
17.S. Paskál hv.	Paskál	5 Iréne	27 S. p.

Holdváltozások. 4 Utolsó negyed 11-én 5 óra 38 pk. este.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós.
(L. egyetem-tér 6. szám.)

Farbige Seidenstoffe von 60 kr. bis fl. 7.65 p. Met. — glatt und gemustert (circa 2500 versch. Farben und Dessins) — versendet roben- und stückweise porto- und zollfrei das Fabrik-Dépôt G. Henneberg (K. und K. Hoflieferant), Zürich. Muster umgehend. Briefe kosten 10 kr. Porto.

HIRDETÉSEK

Walla József
cementáru-gyára
építési anyagok raktára

Budapest, VII. ker., Rottenbiller-utca 13. sz.

Vállalkozik:
Granitterazzo,
Betonrozások,
Csatornázások,
Szökőkutak,
Cementlapok és
Mozaik lapokkai
közvetésk
elkészítésére stb.

Raktárt tart:
Kerámít lapok,
Kelheimi lapok,
Metlachi lapok,
Terracotta-árak,
Kőfedélpép,
Tűzálló téglák,
Kemény rakványok-
ból stb.

Gyári raktára a
gartenaul Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

STEINZEUGRÖHREN

Gyári raktára a
gartenaul Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestén megjelent és minden könyv kereskedésben kapható:

Az egyévi önkéntes

a közös hadseregben és a magyar kir. honvédségben.

Kézikönyv

EGYÉVI ÖNKÉNTES-JELÖLTEK,

továbbá

papnövendékek, tanítójelöltek, öröklött mezei gazdaságok birtokosai, családfenntartók és a hatóságok számára.

Az új véderő-törvény (1889. VI. t. cz.) alapján

HITELES FORRASOKBÓL

(törvényekből, rendeletekből, szabályzatokból és utasításokból)

szerkeszté

KACZIÁNY GÉZA

magyar kir. sz. k. v. honvédhadnagy.

Írálymintákkal. — Harmadik teljesen átdolgozott és tetemesen bővített kiadás.

A teljes munka ára egy kötetben fűzve 1 frt 20 kr.

Külön: I. fűzet, 80 kr. — II. fűzet (vége), 40 kr.

ELSŐ RÉSZ. A véderő-törvény és a katonai szolgálat általános elvei. A véderő-törvény. — Területi beosztás, hadkiegészítő hatóságok. — A rendes sorozás elmulkálatai. — Kedvezmény a tanulók számára a jelentkezés körül. — Az állításra kötelezettségek tilos megnevelés. — A szolgálati való mentesség kedvezményének érvényesítése. — A póttartalék.

MÁSODIK RÉSZ. Az egyévi önkéntesek. A védőkötelezettség és tényleges szolgálat tartama. — Az egyévi önkéntesség feltételei. — A fogymnasiumokkal és főrealtanodákkal egyenjogú intézetek. — A tudományos képzészet igazolása felvételi vizsga által. — Az egyévi önkéntesek jogai. — A folyamodványok benyújtása és okmányolása. — Az orvosnövendékek, gyógyszerészek és állatorvosokra vonatkozó külön szabályok. — A hadkötelek kor elött folyamodások felváltása. — Egyévi önkéntesek felváltása sorozás után. — Az egyévi önkéntesi jog utólagos megadása. — Az önkéntesi jog megadása póttartalékosok részére. — Az önkéntesi jog megadása háború ideje alatt belépőknek. — Szabad választás a szolgálati kedvezmények között. — A honvéd-önkéntesek. — Az egyévi önkéntesi jog elvesztése. — Önkéntesek, kik hivatászerű hadapródok akarnak lenni. — Tengerész-jelöltek felvétele a hadi tengerészhöz.

HARMADIK RÉSZ. A tényleges szolgálat. A szolgálat megkezdése, elhalasztása. — A szolgálat első éve. — Athelyezés más csapatához, saját költségen szolgálók lakása, beosztásügyi eljárás. — Az önkéntes-jakola. — A honvéd-önkéntesi iskola. — Állásítási vizsga, gyakorlati kiképzés. — A tisztí vizsga. — A tisztí kivételekre szükséges okmányok. — A vizsga elhalasztása, le nem téves. — Az egyévi önkéntesek második tényleges szolgálati éve. — Az egyévi önkéntesek tényleges szolgálati a katonai igazgatási szakonál. — Az egyévi önkéntes orvosnövendékek tényleges szolgálati. — Az egyévi önkéntes gyógyszerészek tényleges szolgálati. — Az egyévi önkéntes állatorvosok tényleges szolgálati. — A póttartalékosok egyévi önkéntesi szolgálati. — Az egyévi önkéntesek kezelése háború (mozgósítás) esetén. — Kedvezmény a főiskolák hallgatói számára.

NEGYEDIK RÉSZ. Tartalékosok és póttartalékosok. A póttartalékosok katonai kiképzetése. — Fegyvergyakorlatok. — A tartalék-legénység fegyvergyakorlati. — A tartalék-tisztek (katonai hivatalnokok) és hadapródok (segéd-orvos-helyettesek) fegyver- (szolgálati) gyakorlati. — Athelyezés a honvédségbe. — Elbocsátás és kilépés a hadseregéből (honvédségből). — Úgyirat-minták az első és második részhez. — Úgyirat-minták a harmadik és negyedik részhez.

Háztartási szükségletek és kihazasítási kelengyek számára ajánlja

MÖSSMER JÓZSEF

vászon- és fehérnemű raktára „A MENYASSZONYHOZ”
BUDAPESTEN, Koronaherczeg-utca 12. szám.
dus választékát mindenemű

vászonnak, rumburgi, creas, hollandi és lepedővászón,	asztalneműk, kávésertékek, crépe-terítékek, canavas-teríték, és abroszok,	törülközők, abroszok, asztalkendők, bolyhos törülközők, fürdő-törülközők,	chiffonok, Madapolám, shirting, oxford, creton.
---	---	---	---

Zsinór, pique és női barohet, fehér és színes himzések, legújabb batizatok, sephyr és mosó ruhakelmék dus választékban.
Színes ruhabatiszt-zsebkendők darabja 15 kr.

Argyeműk, párnahéjak, paplanlepedők, alsólepedők, plum-aux,	férfiingek, lábraválók, férfiharisnyák, alsóderekak, zsebkendők,	női ingek, nadrágok, hálókendősek, fésülököpenyek, harisnyák,	fü- és leány-fehérneműk minden kor szerint, chiffon és vászonból, fehérnemű újszerűtiek számára, nagy választékban.
---	--	---	---

Minták és árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.
Utánvét mellett megrendelések gyorsan és szolidan teljesíttetnek.

SCHLICK-féle Vasöntöde és Gépgyár

Részvény-Társaság Budapestén.

Gyár és irodák: VI., külső váci-ut 1696/99. sz. VI., Podmaniczky-utca 14. sz.
Ajánlja a cséplési időnyre kitértő szerkesztő

gőzcséplő-készületeit, locomobiljait
és vaskeretű gőzcséplő-gépeit, járgánycséplő-készületeit,
gabonatisztító-rostáit (Baker- és Vidats-vendzser) és konkolyozóit

Készletben vannak: Eredeti kéveköti- és marokrakó arató-gépek, eredeti amerikai fűkaszáló-gépek, szénagyújtók, stb.

SCHLICK-féle szab. 2 és 3 vasu ekék,

szab. Schlick-féle mélyítő-ekék, mélyítő-ekék övezetékkel, eredeti Schlick- és Vidats-féle egyvasú-ekék, talajmivelő eszközök, borának és rögtrők.

Szab. Schlick-féle Haladás sorbavető-gépek
szórvavető-gépek, Takarmánykészítő-gépek, darálóok, morzso-
lók, örlőmalmok és olajmalmok-berendezések.
Legolcsóbb árak. Előnyös fizetési feltételek.
Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű óráüzlete.

BRAUSWETTER JÁNOS SZEGEDEN

cs. kir. és m. kir. szab. chronometer és műórás, főtálatója az első egyedüli kulcs nélkül föl-huzható remontoir inga-órának stb. stb.

ÓRÁK 10 ÉVI JÓTALLÁS MELLETT ARANY ÉS EZÜST KÉSZLETÁRÁK RÉSZLETFIZETÉSRE

Kitüntette

London 1871.
Kecskemét 1872.
Bécs 1873. Újvidék 1875.
Szeged 1876. Páris 1877.
Székesfehérvár 1879.
Budapest 1885.

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű óráüzlete.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestén megjelent s minden könyvtárban kapható

VALUTÁNK RENDEZÉSÉRŐL.

Írta
TISZA ISTVÁN.

Ára fűzve 50 kr., postán bérmentve megküldve 55 kr.

gya mind e mai nap' eléggé nem méltányo-
gató érdeme volt. Ő volt ez intézetnek első ma-
gyar igazgatója, a ki a vezetésére bízott inté-
zet kormányát erélyes kézzel megragadva, a
széles lelkével fejleszteni, emelni igyekezett, te-
sztül mértékben fölfogván az egyetlen magy-
ar műegyetem fontosságát hazánkra, ipari s által-
án anyagi fejlődésünkre.

Tíz éven át, 1862-től 1872-ig, viselte a mű-
egyetem igazgatói tisztét, s erre az időre es-
zettek a nagy és üdvös reformok, melyek e sz-
egyetem kezdetű intézetet a valódi műegyetemek s-
zába s ezek között is tekintélyes rangra emelték.
Függőségének szép elismerése vala az, hogy m-
ár '1871-ben a közoktatásügyi kormány a m-

ÖZSEF.

Ellinger Ede fényképe után.